

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET NIKŠIĆ
STUDIJSKI PROGRAM ZA OBRAZOVANJE UČITELJA

NERMIJA HASOVIĆ

**USVAJANJE ŽANROVSKIH KARAKTERISTIKA BAJKE I BASNE U MLAĐIM
RAZREDIMA OSNOVNE ŠKOLE**

MASTER RAD

Nikšić, 2023. godina

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET NIKŠIĆ
STUDIJSKI PROGRAM ZA OBRAZOVANJE UČITELJA

**USVAJANJE ŽANROVSKIH KARAKTERISTIKA BAJKE I BASNE U MLAĐIM
RAZREDIMA OSNOVNE ŠKOLE**

MASTER RAD

Studentkinja:

Nermija Hasović, 773/18

Mentorka:

Prof. dr Dijana Vučković

Nikšić, 2023. godina

PODACI I INFORMACIJE O MAGISTRANDU

Ime i prezime: Nermija Hasović

Datum i mjesto rođenja: 8. 2. 1999. godine, Berane

Naziv završenog osnovnog studijskog programa: Studijski program za obrazovanje učitelja (Filozofski fakultet, Univerzitet Crne Gore) – integrisane akademske studije

Godina diplomiranja:

INFORMACIJE O MASTER RADU

Naziv postdiplomskog studija: Metodika nastave crnogorskog-srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti

Naslov rada: Usvajanje žanrovskih karakteristika bajke i basne u mlađim razredima osnovne škole

Fakultet na kojem je rad odbranjen: Filozofski fakultet u Nikšiću

UDK OCJENA I ODBRANA MASTER RADA

Datum prijave master rada: 18. 9. 2023

Datum sjednice Vijeća univerzitetske jedinice na kojoj je prihvaćena tema: 24. 11. 2022

Mentorka: Prof. dr Dijana Vučković

Komisija za ocjenu rada: Prof. dr Dijana Vučković, prof. dr Veselin Mićanović, prof. dr Tatjana Novović

Komisija za odbranu rada: Prof. dr Dijana Vučković, prof. dr Veselin Mićanović, prof. dr Tatjana Novović

Datum odbrane:

Zahvalnica

Moje putovanje ne bi bilo moguće da nije bilo društva koje me je pratilo. Roditeljima dugujem ogromnu zahvalnost na podršci, na razumijevanju. Hvala im što su bili uz mene, što su me podsticali i motivisali tokom svih godina mog studiranja.

Veliko hvala mojoj mentorki prof. dr Dijani Vučković na nesebičnoj podršci, kvalitetnim i stručnim savjetima. Veliki ste podsticaj za moj dalji rad. Vaš trud i veliko zalaganje da nam obezbijedite što bolje znanje rezultira uspješno završenim studijama.

Želim istaći da bez istraživanja koje sam sprovela u dvjema školama u Rožajama, ovaj rad ne bi bio cjelokupan. Istraživanje je sprovedeno u OŠ „25.maj“ i OŠ „Mustafa Pećanin“. Ogromnu zahvalnost dugujem direktorima kako jedne tako i druge škole, gospodinu Adnanu Hadžiću i gospodinu Asmiru Hasoviću, takođe izuzetno sam zahvalna učiteljicama Esmi Vukelj, Indiri Nokić, Almi Nurković, Ameri Šutković, Amili Nokić i Senabiji Ramčilović, učenicima, te roditeljima učenika.

Vjera u sebe je prva tajna uspjeha!

Rezime

Podsticati učenike da usvajaju žanrovske karakteristike bajke i basne jedan je od zadataka razredne nastave. Peti razred je period u kojem učenici uglavnom dostižu formalno – logičko mišljenje, period kada su učenici sposobni da usvajaju nove književnoteorijske pojmove koji su karakteristični za ova dva žanra u književnosti.

Cilj u ovom istraživanju bio je da provjerimo koliko su učenici usvojili žanrovske karakteristike bajke i basne u petom razredu.

Istraživački uzorak sačinjavalo je 145 učenika petog razreda. U istraživanju je primijenjena deskriptivna metoda i tehnika anketiranja. Kao istraživački materijal odabrane su dvije bajke *Ružno pače* i *Bajka o ribaru i ribici*, i jedna basna *Lav i miš*. Istraživački instrument sačinjavao je niz zadataka objektivnog tipa koja su imala za cilj da provjere usvojenost žanrovskih karakteristika bajke i basne. Učenici su imali zadatak da slušaju čitanje jedne a zatim i druge bajke, te da odgovaraju na postavljena pitanja koja se odnose na usvajanje ključnih pojmova bajke i basne, i da uoče po čemu se bajke i basne razlikuju od ostalih književnih vrsta. Odgovori su bili u pisanoj formi. Istraživanje je sprovedeno u aprilu 2023. godine. Rezultati istraživanja su pokazali da su učenici petog razreda osnovne škole usvojili žanrovske karakteristike bajke i basne.

Kako bi se poboljšalo postojeće stanje kod učenika prilikom usvajanja žanrovskih karakteristika bajke i basne, preporučujemo da učitelji biraju adekvatne logičke metode za podučavanje učenika, te da upoznaju interesovanja učenika s ciljem da bi oni lakše usvajali nove pojmove.

Ključne riječi: bajka, basna, interesovanje, motivacija, učenici petog razreda, usvajanje pojmova, žanrovski modeli

Summary

Encouraging students to adopt the genre characteristics of fairy tales and fables is one of the tasks of classroom teaching. The fifth grade is the period in which students generally reach formal - logical thinking, the period when students are able to adopt new literary theoretical concepts that are characteristic of these two genres in literature.

The aim of the research was to check how well students have adopted the genre characteristics of fairy tales and fables in the fifth grade.

The research sample consisted of 145 fifth-grade students. The descriptive method and surveying technique were applied in the research. Two fairy tales, The Ugly Duckling and The Tale of the Fisherman and the Fish, and one fable The Lion and the Mouse were selected as research material. The research instrument consisted of a series of objective-type tasks aimed at checking the adoption of genre characteristics of fairy tales and fables. The students had the task of listening to the reading of one and then another fairy tale, and to answer questions related to the acquisition of the key concepts of fairy tales and fables, and to see how fairy tales and fables differ from other literary genres. The answers were in written form. The research was conducted in April 2023. The results of the research showed that the students did not sufficiently acquire the concepts related to the genre characteristics of fairy tales and fables.

In order to improve the current situation of students when adopting the genre characteristics of fairy tales and fables, we recommend that teachers choose adequate logical methods for teaching students, and to get to know the interests of students with the aim of making it easier for them to learn new concepts.

Key words: fairy tale, fable, interest, motivation, fifth grade students, acquisition of concepts, genre models

SADRŽAJ

UVOD.....	1
I TEORIJSKE OSNOVE ISTRAŽIVANJA	3
1.1. Bajka i basna– značenje	3
1.2. Klasifikacija bajke	4
1.3. Klasifikacija basne.....	5
2. KNJIŽEVNA STRUKTURA BAJKE.....	8
2.1. Obrada bajke.....	9
2.2. Modeli obrade bajke	9
2.2.1. I MODEL Metodička organizacija časa obrade bajke.....	10
2.2.2. II MODEL Obrada bajke pomoću istraživačkih zadataka.....	12
3. KNJIŽEVNA STRUKTURA BASNE.....	14
3.1. Obrada basne	15
3.2. Modeli obrade basne	16
3.2.1. I MODEL Metodička struktura časa obrade basne.....	17
3.2.2 II MODEL Metodička struktura časa obrade basne.....	18
4. ULOGA I VRIJEDNOSTI BAJKE I BASNE U NASTAVI	20
4.1. Vaspitno – obrazovna funkcija bajke i basne	21
4.2. Usvajanje pojmova u mlađim razredima osnovne škole.....	22
4.3. Bajka i basna u književnoteorijskom pojmovniku.....	23
4.4. Metodički postupci usvajanja književnoteorijskih pojmova	24
V METODOLOŠKE OSNOVE ISTRAŽIVANJA.....	26
5.1. Problem i predmet istraživanja	26
5.2. Cilj i zadaci istraživanja	26
5.3. Istraživačke hipoteze.....	27
5.4. Značaj i karakter istraživanja	27

5.5.	Populacija i uzorak istraživanja	28
5.6.	Metode, tehnike i instrumenti.....	28
5.7.	Organizacija i tok istraživanja	29
5.8.	Statistička obrada dobijenih podataka	30
6.	REZULTATI ISTRAŽIVANJA	31
7.	DISKUSIJA.....	62
8.	ZAKLJUČAK	63
9.	LITERATURA.....	64
10.	PRILOZI	66

UVOD

Čitanje je temeljna vještina za učenje, ono omogućuje razvoj logičkog, stvaralačkog i kritičkog mišljenja.

Prema riječima Dijane Vučković (2022) "osnovni cilj nastave književnosti je stvaranje čitalaca, tj. osposobljavanje učenika da čitanje prvo usvoje kao vještinu i alatku za učenje, a potom i da razviju trajnu naviku čitanja" (str.45).

Usvajanje žanrovskih karakteristika bajke i basne u mlađim razredima osnovne škole je tema istraživanja u ovom radu. Učenici bi trebalo da usvoje pojmove koji odlikuju bajku i basnu, a predviđeni su Predmetnim programom (2017). Učenici petog razreda izabrani su pošto je u pitanju uzrast koji postupno dostiže formalno - logičko mišljenje. Upravo kroz usvajanje tih književnoteorijskih termina treba istaći umjetničku vrijednost bajke i basne i omogućiti učenicima da dožive i saznaju književni žanr u cjelini. Pored ovog bitnog zadatka koji se stavlja pred nastavnika, on ima zadatak da ostvari vaspitno-obrazovne funkcije koje bajke i basne u sebi nose. Zadatak nastavnika je takođe podstaći čitalačke navike kod učenika, ukazivati učenicima da će čitanjem obogatiti rječnik i stvoriti određene stavove prema pročitanoj.

Cilj ovog istraživanja je upravo utvrditi usvojenost žanrovskih karakteristika koji se tiču bajke i basne. Izbor ove teme bio je uzrokovan našim interesovanjem za način na koji nastavnici metodički pristupaju usvajanju žanrovskih karakteristika bajke i basne u radu sa učenicima petog razreda.

U prvom dijelu rada koncentrisali smo se na prikaz teorijskih osnova istraživanja. Objašnjeno je značenje bajke i basne, struktura tih priča i njihovo mjesto u nastavi uopšte.

U drugom dijelu rada bavili smo se empirijskim sadržajem. Pažnja je bila posvećena metodologiji istraživanja. Opisali smo problem i predmet istraživanja, definisali cilj i zadatke istraživanja, formulisali naučno – istraživačke hipoteze, naveli smo karakter i značaj istraživanja, opisali uzorak istraživanja, ukratko smo objasnili naučno istraživačke metode, tehnike i instrumente. Prikazali smo rezultate istraživanja i diskutovali o dobijenim rezultatima istraživanja, te smo na osnovu svega navedenog izveli zaključak.

S obzirom na to, ovo istraživanje je realizovano u nadi da će na neki način pokrenuti nastavnike da omoguće učenicima da jasnije stvore sliku o bajkama i basnama i tako lakše usvoje pojmove koji su im bliski. Učenici u mlađim razredima osnovne škole prije svega treba

da znaju da razlikuju ove dvije književne vrste od ostalih, a to će biti moguće ukoliko učitelj bude aktivno radio sa njima i skretao im pažnju na bitne pojmove.

Osnovni cilj nastave književnosti je da probudi učenikovo interesovanje za čitanje i slušanje umjetničkih tekstova i razvije sposobnosti stvaralačkog dijaloga sa takvim tekstovima, što je ideja kojom smo se rukovodili u ovom radu.

I TEORIJSKE OSNOVE ISTRAŽIVANJA

1.1. Bajka i basna– značenje

Mišić (2005) navodi da je bajka "književna vrsta koja je posebna, narodna, usmena ili autorska umjetnička" (str. 96)

Ovu književnu vrstu možemo definisati kao priču određene strukture (Prop, 1982). Prema Propovoj teoriji (Vuković, 1996) bajka je "priča izgrađena nizanjem funkcija, uz odsustvo nekih od njih za svaku priču i uz ponavljanje drugih" (str.167). Propova (2013) studija bavi se morfologijom narodne bajke.

Bajka se razlikuje od ostalih književnih vrsta, po svojim kompozicionim specifičnostima (Vuković, 1996). Bajka pripada epskim djelima dinamične motivske strukture, te stoga ima dramsku shemu koju karakteriše niz od pet etapa (ekspozicija, zaplet, kulminacija, peripetija i rasplet). Ekspozicija i rasplet u bajci su veoma kratki, stereotipni i obično se nalaze u realnom svijetu, dok sav ostali razvoj radnje posjeduje irealni kontekst (Vuković, 1996). Vrijeme i mjesto radnje u bajkama obično nijesu određeni već se njihova fiktivnost pokriva stereotipima "bio jednom jedan", "živjeli su srećno do kraja života". Rijetka je vremenska i prostorna preciznost. Likovi u bajkama su pretežno šablonizovani, čak često i nemaju vlastitih imena, nego se samo navode njihova zanimanja (carev sin, siromašni šegrt itd.). Vuković (1996) navodi da je "stil bajke specifičan, te da je za stil bajke, karakteristično i tzv. *epsko ponavljanje*, kao i za stil epske pjesme" (str 168).

Nauka nema jasan i jedinstven stav o smislu i značenju bajke. Istraživači raznih profila (folkloristi, antropolozi, sociolozi, psihoanalitičari) proučavali su bajku s aspekta svojih disciplina i dali nekoliko teorija u vezi sa njenim značenjem (Vuković, 1996). Folkloristi i antropolozi pretežno tumače dublji smisao bajke kao refleks drevnih kultova i obreda. Jedan broj istraživača, međutim, više je sklon da ih tumači kao refleks, odnosno kao slikovit odraz, prirodnih pojava (Vuković, 1996).

Prema riječima Vladimire Veličkove (2013) "istinsko najdublje shvatanje bajki kod svake osobe će se drugačije prenijeti i doživjeti zavisno od životne situacije u kojoj se tada nalazi" (str. 7).

Pored toga, imamo basnu kao drugu književnu vrstu koja takođe pripada proznim djelima. Milinković (2012) naglašava da "basna kao književna vrsta ima velikog uticaja na profilisanje moralnog lika mladog čitaoca i da ne postoji područje života koje na neki način nije ušlo u tematsku strukturu basne" (str. 44).

Postoji više književnih vrsta sa temom o životinjskom svijetu. Takve teme su se pretežno razvile iz folklorne književnosti. Najvažnije među njima su basne (Vuković, 1996). Basna je rijetka književna vrsta i po porijeklu stara, ali je veoma popularna u svijetu djece. U svom najširijem značenju basna je kratka priča iz životinjskog svijeta, koja upućuje na neku pouku. Basna sadrži dva plana: bukvalni i alegorijski (Vuković, 1996). Prvi plan se odnosi na životinjski svijet, drugi na ljudski. Akteri radnje – životinje (rjeđe biljke i ljudi) razvrstane su tako da su izvedene iz nekih realnih osobina pojedinih životinjskih vrsta (lav – snaga, vuk – krvoločnost, lisica – lukavstvo, zec – plašljivost itd.). Kompozicija basne podsjeća na dramsku, zato što je u srži obično izražen sukob. Pouka je većinom data na kraju ili se latentno sadrži u priči. Motivi basne su pretežno standardni i vrlo rijetko se mijenjaju.

Basna je, dakle, vrsta alegorične priče u kojoj se životinje ponašaju kao ljudi, a radnja služi za iskazivanje određenog moralnog načela.

1.2. Klasifikacija bajke

Moguće su podjele bajke na *klasične ili narodne*, te *moderne ili umjetničke*. Naziv klasična bajka dolazi od pridjeva klasičan što bi označavalo antički svijet, tačnije onaj svijet koji je primjeren klasicizmu (klasiku), a u umjetnosti bi klasičan značio uzoran. Uži smisao izraza takve, klasične književnosti predstavlja književnost starih Grka, te Rimljana. Klasična bajka je uzorna bajka, koja je svoje korijene utemeljila u svjetskoj književnosti (Pintarić, 2008).

Pintarić (2008) takođe naglašava kako se klasična bajka prepoznaje prema vremenu nastanka, stereotipnoj kompoziciji, odnosu dobra i zla te pobjedi dobra, ponavljanju radnje ili dijaloga, dvorcima, kolibama, zmajevima, vilama, čarobnim riječima ili predmetima.

Velički (2013) navodi odrednice narodne bajke, te ističe da ta priča sadrži strogo određenu strukturu, stvarno i nestvarno u njoj postaje uporedno, važno je nizanje događaja koji su bez opisa. Lica u narodnoj bajci nijesu detaljno opisana, priče ne sadrže statičke opise prirode, te se sve zbiva u neodređenom vremenu i prostoru. Klasična bajka ima poseban uvod, a on započinje „Jednom davno živio je“ i „Bio jednom sretan kralj.“

1.2.1. Klasične ili narodne bajke

Klasične (narodne) bajke su se uvijek prenosile usmenim putem među narodom, što ih čini autentičnim izrazima tradicije i narodne mudrosti. Karakteristično za klasične bajke je to što se često javljaju regionalni motivi, usklađujući se sa specifičnostima određenog područja ili

zajednice. Njihova naracija je obično jednostavna i direktna, često prateći putovanja hrabrih junaka, susrete s vilama, čudovištima i čarobnim predmetima. Klasične bajke često u sebi nose moralnu pouku i prenose vrijednosti (Čajkanović, 2001).

1.2.2. Moderne ili umjetničke bajke

Moderne ili umjetničke bajke su priče koje su stvorene u savremenijem kontekstu. Ove bajke potiču od pojedinaca ili autora koji su koristili bajkovite elemente kako bi istražili složene teme i poruke. Za razliku od klasičnih bajki, moderne bajke često se ističu po svojoj originalnosti i kreativnosti. Autorske bajke često pružaju dublje uvide u ljudsku prirodu, društvo i kulturu (Petrović, 2019). Njihova naracija može biti kompleksnija i zahtjevnija, a autori često koriste bajkovite motive kako bi stvorili metafore i alegorije koje čitaoci mogu tumačiti na različite načine. Ove bajke često izazivaju razmišljanje i podstiču na dublju analizu tema i likova.

Obije vrste bajki, klasične i moderne, igraju značajnu ulogu u očuvanju i obogaćivanju kulturne i književne baštine. Klasične bajke čuvaju tradiciju i identitet naroda, dok moderne bajke obogaćuju književnost novim perspektivama i kreativnim pristupima bajkovitim elementima (Petrović, 2019).

1.3. Klasifikacija basne

Basna, kao književna vrsta, duboko je ukorijenjena u antičko doba i predstavlja dragocjeni dio kulturne baštine svih naroda. Basne se mogu klasifikovati u dvije osnovne kategorije: *narodne* i *umjetničke*. Iako su slične u svojoj suštini, razlike između njih često se ogledaju u strukturi i estetskim aspektima, pri čemu pisci umjetničkih basni koriste različite stilističke tehnike kako bi obogatili svoje priče.

Kada razmatramo basne, često ih možemo podijeliti na dvije osnovne forme: *pjesničke* i *prozne*. Ova podjela naglašava strukturalne razlike i estetske momente koji oblikuju basne.

Istorija basne sugerise da su poetske i prozne basne često imale preplitanja u svom razvoju. Ponekad je preovladavao jedan oblik, dok je drugi ostajao u sjenci. Basne su priče koje često imaju kratki format i donose pouke. U njima, životinje često igraju glavne uloge i prikazane su s ljudskim osobinama kao što su govor, mišljenje i ponašanje. Ovaj kontrast između životinjskih osobina i ljudskih vrlina ili mana često služi kao sredstvo za prenošenje dubokih i univerzalnih moralnih poruka.

1.3.1 Narodna basna

Narodna basna, duboko ukorijenjena u narodno stvaralaštvo, predstavlja izvanredan prozor u životna iskustva mnogih generacija. Kroz svoje priče, narodna basna strukturira kreativnu snagu narodnog genija, budi vjeru u snagu zajednice, njenu prošlost i velike ličnosti, te gradi osjećaj pripadnosti vlastitom narodu (Rosandić, 1976).

U svijetu tehničke civilizacije u kojem živimo, gdje tradicionalni oblici života postaju sve rjeđi, afirmacija narodnog stvaralaštva postaje još važnija. Doprinos narodne umjetnosti mora se očuvati i prenijeti mlađim generacijama kako bi razumjele svoje korijene i vrijednosti.

Redosljed sadržaja u školskim programima poštuje princip prilagođenosti uzrastu učenika, uzimajući u obzir njihove književne interese i sposobnosti. Svaka književna vrsta, uključujući narodne basne, ima svoje jedinstvene karakteristike koje oblikuju interpretaciju i umjetnički kontekst.

Narodne basne nemaju precizno utvrđeno vrijeme nastanka, ali sigurno možemo reći da su starije od umjetničkih basni. One su plod narodnog duha i prenose se s generacije na generaciju, često usmenim putem. Iako nemaju poznate autore, mnoge su zabilježene i sačuvane.

U narodnim basnama, priroda često igra ključnu ulogu u priči i duboko je uklopljena u narativni tok. Umjesto pripovjedača, često jedan od likova iznosi poentu priče, što naglašava objektivnost komentara. Emocionalni doživljaj likova, bilo da doživljavaju uspon ili pad, tuguju ili se raduju, ističe slojevitost sukoba i njihovu univerzalnost. Poenta narodnih basni često je izražena kroz mudre poslovice koje dodatno obogaćuju priču i pouku koju nosi.

1.3.2 Autorske basne

Autorske basne duboko su usađene u književnu istoriju, s Ezopom kao ključnim tvorcem ove važne književne vrste.

U srpskoj književnosti, posebno se ističe Dositej Obradović kao priznati basnopolisac koji je često crpio inspiraciju iz Ezopovih basni. Dositejeve basne obilježene su realizmom, prirodnim izražavanjem te naglašavanjem vrijednosti dobrote i prijateljstva, dok su oholost i laž osuđivane. Narodne i autorske basne mogu se klasifikovati prema njihovoj formi - kao prozne i pjesničke basne. Autorske prozne basne često predstavljaju kratke priče. Njihov format se kroz istoriju nije drastično mijenjao. Obično se sastoje od jedne epizode koja je utemeljena na osnovnoj ideji. Međutim, basne mogu postati višeevizodne dodavanjem paralelnih kontrastnih radnji ili uzastopnih uzročno-posljedičnih situacija. Čak i kad su jednoepizodne, basne obuhvataju elemente

poput ekspozicije, zapleta i raspleta, a na kraju često donose poučnu lekciju koja je suština basne (Stakić, 2011). Važno je napomenuti da se poučna lekcija često prirodno utapa u priču i ne mora biti nužno izdvojena na kraju basne. Iako su basne često kratke i sažete, postoje i primjeri koji nijesu ograničeni dužinom, što ih čini više pričama nego klasičnim basnama. Takve raznovrsne forme omogućavaju basnama da postanu kratke priče i prodube svoju poruku.

Junaci u basnama često su stereotipizovani, izdvajaju se po jednoj dominantnoj osobini koja ilustruje ljudsku karakteristiku. Basne često koriste nerealni svijet u kojem životinje imaju sposobnost govora. Kroz analizu i upoređivanje narodnih i autorskih basni, možemo dublje razumjeti njihove odnose i time otkriti bogatstvo književnih priča.

2. KNJIŽEVNA STRUKTURA BAJKE

U svojoj knjizi "Morfologija bajke" (1982) Prop je proučavao ruske narodne bajke i došao do zaključka da su sve te bajke, iako se na prvi pogled čine različitim, u osnovi veoma slične. On je identifikovao trideset i jednu osnovnu funkciju u tim bajkama i primijetio da se ove funkcije uvijek javljaju istim redoslijedom, iako se imena junaka i atributi mogu mijenjati. Prop je razvio teoriju u kojoj je naglasak na funkcijama likova u bajkama, a ne na samim likovima. Funkcije se ne vežu direktno za određene likove, već se određuju na osnovu posljedica koje imaju na razvoj priče. Ovo omogućava različite kombinacije likova i funkcija u bajkama. Takođe, Prop je istakao da se stvarne bajke razlikuju od apstraktne „metabajke“ koja bi potencijalno mogla obuhvatiti sve funkcije. U stvarnim bajkama, neke funkcije mogu biti izostavljene ili se razvijaju na različite načine.

Propova morfologija bajke definiše bajku kao niz funkcija koje se dešavaju nakon nanošenja štete ili nedostatka i vode ka svadbi ili drugim funkcijama koje služe kao rasplet priče. Odnosi u bajci mogu biti različiti, uključujući i njihovo preklapanje ili početak novog toka prije nego što se završi prethodni. Propova analiza bajki fokusira se na osnovne funkcije radnje i njihov redoslijed, a ova teorija je značajno doprinijela razumijevanju strukture narodnih bajki i njihovih osnovnih komponenata.

Bajke imaju čvrstu kompoziciju koja se temelji na ponavljanju. Ponavljaju se uvodne i završne rečenice, radnje i dijalog. U bajkama klasični uvod ne postoji, vrlo je kratak i sadrži jednu do dvije rečenice u kojima se obavještava o mjestu, vremenu, likovima, a ponekad i o moralnim osobinama likova (Pintarić, 1999). Vrhunac radnje je sukob između dobrih i zlih likova iz kojeg dobri likovi budu nagrađeni, a zli kažnjeni. Junak je s početka savladao sve prepreke i uprkos njima ostao vjeran sebi i postao svoj vladar. Upravo taj srećan završetak ohrabruje dijete da se upozna i nosi sa svojim emocijama, pokazujući u čemu je smisao borbe za postizanjem samoostvarenja na putu odrastanja. Vremenski i prostorno su bajke neodređene, sadrže optimističan ton i strogu polarizaciju likova. Tema koja je često prisutna u bajkama jeste sukob dobra i zla, karakteri nijesu precizno opisani, što se tiče fizičkog izgleda niti psihološke karakterizacije, a radnja je zgusnuta – nižu se događaji bez opisa.

Bajke su pisane jednostavnim stilom i jezikom koji je razumljiv djeci. Iako je jezik razumljiv, obiluje slikovitim izrazima koji su djeci neophodni za razvijanje mašte.

2.1. Obrada bajke

Pristup obradi bajke u mlađim razredima osnovne škole zahtijeva pažljivo balansiranje između razumijevanja strukturnih elemenata bajke i prilagođavanja nastave uzrastu učenika. Bajka, kao epsko djelo, posjeduje jasno definisane komponente poput fabule, likova, kompozicije i fantastičnih elemenata. Ovo tumačenje bajki proizlazi iz njihovih žanrovskih specifičnosti, čuvajući njihovu umjetničku autonomiju.

Učenici mlađeg uzrasta najprije se interesuju za fabulu bajke. Stoga je bitno započeti obradu naglaskom na priči, fantastičnim događajima i likovima. Postupno, tokom nastave, možemo se posvetiti dubljem razumijevanju likova, moralnoj dimenziji i kompoziciji bajke. Umjesto pasivnog prepričavanja fabule, podstičemo učenike da kreativno učestvuju, analizirajući redosljed događaja, razmišljajući o uzročno-posljedičnim vezama i oblikujući svoje stavove prema situacijama i likovima.

S obzirom na pažnju učenika, važno je razumjeti da bajke, iako zanimljive, mogu izazvati gubitak koncentracije zbog svoje dinamične fabule i brze promjene između stvarnog i fantastičnog svijeta. Učitelji bi trebali izbjegavati monotoniju u nastavi, postavljati dinamična pitanja, koristiti odlomke bajki radi ilustracije i podsticati učenike da se stave u ulogu likova kako bi bolje razumjeli situacije. Aktivno učešće učenika značajno doprinosi kvalitetu obrade bajke.

Postavljanje izazovnih pitanja takođe doprinosi dinamici časa i podstiče kritičko razmišljanje učenika. Programska pitanja ih navode da razmatraju likove, njihove postupke i vrednuju činjenice i situacije. Učenici mogu formirati stavove kroz argumentaciju ili iznošenje činjenica, čime se podstiče njihova radoznalost (Lekić, 1993). Učenici se takođe upoznaju sa bajkom kao književnoteorijskim pojmom, ali se zahtjevi za definisanje bajke prilagođavaju njihovom uzrastu.

Važno je napomenuti da obrada bajke u mlađim razredima osnovne škole ne zahtijeva studioznu analizu, već se prilagođava intelektualnom nivou učenika i poznavanju učitelja o metodičkim saznanjima vezanim za bajke.

2.2. Modeli obrade bajke

Bajke su dragocjeni književni žanrovi koji se često koriste u obrazovnom kontekstu kako bi se razvijale jezičke i kreativne vještine učenika, a istovremeno im se prenosile moralne poruke. Kako bismo postigli najbolje rezultate u metodičkoj obradi bajki, razmatramo dva osnovna pristupa: *normativni* - pružanje gotovih modela rada i *stvaralačko-istraživački* - individualni rad putem istraživačkih zadataka (Lekić, 1993). Oba pristupa imaju svoje prednosti i primjenjuju se u različitim fazama obrazovanja, uzimajući u obzir uzrast učenika i njihovu spremnost za dublje

razumijevanje bajki.

Normativni pristup podrazumijeva korištenje već definisanih modela za obradu bajke. Ovaj pristup često odgovara mlađim učenicima, gdje se koristi struktura i modeli koji olakšavaju razumijevanje osnovnih elemenata bajke kao što su likovi, radnja i moralne pouke. Ovaj pristup omogućava učiteljima da unaprijed pripreme materijale i aktivnosti koje će voditi učenike kroz analizu bajke. Učenici stiču čvrst temelj za razumijevanje bajke kroz ovakav metod rada.

Stvaralačko-istraživački pristup predstavlja individualni rad učenika uz pomoć istraživačkih zadataka. Ovaj pristup je izazovan i podsticajan, te najviše koristi starijim učenicima. Umjesto da im se pruži gotova struktura, učenici sami istražuju bajku i razvijaju njeno razumijevanje (Lekić, 1993). Kroz postavljanje pitanja, analizu likova i radnje, kao i istraživanje moralnih aspekata bajke, učenici razvijaju kritičko razmišljanje i sposobnost analize književnih djela. Ovaj pristup često vodi dubljem razumijevanju bajke i njenih složenih poruka.

Učitelji imaju odgovornost da pažljivo procijene uzrast i sposobnosti svojih učenika kako bi odabrali odgovarajući pristup metodičke obrade bajke. Mlađim uzrastima često je korisno započeti s normativnim pristupom, pružajući im čvrst temelj za razumijevanje bajke. Međutim, ako se primijeti da učenici imaju kapaciteta i interesovanja za dublje analize, stvaralačko-istraživački pristup može se primijeniti kako bi se podstakla njihova kreativnost i analitičke vještine.

Neophodno je napomenuti da bajke, zbog svoje obimnosti i bogatstva sadržaja, često zahtijevaju analizu po logičkim cjelinama. Ovaj pristup omogućava učenicima da dublje razumiju tok priče, razvoj likova i postupke u bajci. Kroz pravilno strukturisanu analizu, učenici će biti u mogućnosti da istraže svijet bajki na dublji i značajniji način, istovremeno razvijajući svoje jezične vještine, kreativnost i razumijevanje moralnih vrijednosti koje bajke prenose (Lekić, 1993).

Metodička obrada bajke može biti izuzetno obogaćujuća za obrazovanje učenika. Izbor između normativnog i stvaralačko-istraživačkog pristupa zavisi od uzrasta i spremnosti učenika, a analiza bajke po logičkim cjelinama pomaže u dubljem razumijevanju ovog važnog književnog žanra. Bajke nude bogat izvor za razvoj jezičnih, kreativnih i moralnih vještina, čineći ih nezaobilaznim dijelom književnog obrazovanja.

2.2.1. I MODEL Metodička organizacija časa obrade bajke

Prvi model metodičke organizacije časova bajke je ključan za postizanje dubljeg razumijevanja bajke kao književne forme. Ovaj model se sastoji od niza koraka koji se pažljivo planiraju kako bi se učenicima omogućilo da istraže, analiziraju i povežu različite aspekte bajke.

1. *Pripremni razgovor* - Prije nego što započne proces čitanja bajke, pripremni razgovor je

prvi korak. Učitelj može postaviti pitanja koja motivišu učenike i aktiviraju njihovo postojeće znanje o bajkama. Ovo pomaže učenicima da se pripreme za čitanje i stvore očekivanja o onome što će pročitati.

2. *Izražajno čitanje* - Izražajno čitanje bajke je ključni trenutak u procesu. Učitelj treba pažljivo i sa entuzijazmom čitati bajku, koristeći različite glasove i tonove kako bi dočarao atmosferu priče. Ovaj korak omogućava učenicima da se užive u priču i bolje razumiju narativ.

3. *Razgovor o doživljaju* - Nakon čitanja, slijedi razgovor o doživljaju. Učitelj postavlja pitanja kako bi učenici izrazili svoje utiske, emocije i reakcije na bajku. Ovo podstiče učenike da razmišljaju o tome kako su se osjećali tokom čitanja i koje su poruke ili elementi priče ih posebno zainteresovali.

4. *Analiza sadržine po logičkim cjelinama* - Nakon uvoda i doživljaja, bajka se analizira po logičkim cjelinama. Ovaj korak razlaže priču na manje djelove kako bi se bolje razumjela struktura bajke. Učitelj može postaviti pitanja i diskutovati o svakoj logičkoj cjelini posebno.

5. *Interpretacija likova* - Nakon analize strukture, slijedi analiza likova. Učitelj vodi razgovor o različitim karakterima u bajci, njihovim osobinama, motivacijama i razvoju tokom priče. Ovo omogućava učenicima da bolje razumiju motive i moralne pouke bajke.

6. *Prepričavanje* - Učitelj može zatražiti od učenika da prepričaju bajku svojim riječima. Ovo je prilika da se procijeni razumijevanje priče i sposobnost učenika da izraze suštinske elemente bajke.

7. *O bajci (osobine bajke)* - U ovom koraku, učitelj može razgovarati o karakteristikama bajke kao književnog žanra. To uključuje elemente kao što su fantastični svjetovi, simbolički značaj i moralne pouke. Ovo pomaže učenicima da razumiju specifičnosti bajke.

8. *Stvarno i izmišljeno u bajci* - Razmatranje odnosa između stvarnih i izmišljenih elemenata u bajci omogućava učenicima da razmišljaju o granici između stvarnosti i mašte. Ovaj korak podstiče kritičko razmišljanje.

9. *Jezičke i stilske karakteristike* - Učitelj može diskutovati o jezičkim i stilskim karakteristikama bajke, uključujući upotrebu jezičkih figura, simbolike i stilskih elemenata. Ovo pomaže učenicima da razvijaju vještine analize teksta.

10. *Vježbe izražajnog čitanja* - Kako bi se razvijale vještine izražajnog čitanja, učitelj može organizovati vježbe u kojima učenici čitaju odabrane djelove bajke naglas, fokusirajući se na ton, brzinu i izražavanje emocija.

11. *Domaći zadatak* - Na kraju, učitelj može dodijeliti domaći zadatak u kojem učenici nastavljaju istraživati teme, likove ili simbole iz bajke, ili čak pišu svoje verzije priče (Lekić, 1993).

Ovaj model metodičke organizacije časa obrade bajke osigurava sveobuhvatan pristup koji podstiče duboko razumijevanje bajke kao književne forme. Kroz ovaj proces, učenici se podstiču da razvijaju analitičke, kreativne i interpretativne vještine koje će im koristiti u književnom razumijevanju i širem kontekstu. Bajke ostaju dragocjen izvor učenja i uživanja za generacije učenika.

2.2.2. II MODEL Obrada bajke pomoću istraživačkih zadataka

Bajke su zagonetne priče koje često prenose duboke životne poruke i vrijednosti. Istraživanje i analiza bajki mogu pružiti dublje razumijevanje njihovih tema i simboličkog značenja. Jedan od kreativnih pristupa u analizi bajke jeste korišćenje istraživačkih zadataka, koji podstiču učenike da istraže, interpretiraju i povezuju različite elemente bajke. Ovaj pristup nije samo edukativan, već takođe razvija kritičko razmišljanje, analitičke vještine i sposobnost interpretacije i primjene naučenih lekcija na stvarni život. Učenicima dajemo sljedeće istraživačke zadatke:

1. Izdvojite fantastične motive i čudesne događaje u bajci. Objasnite uzroke njihovog nastanka?
2. Navedite realistične slike iz narodnog života i pokažite mjesta u kojima su odražene ljudske težnje, shvatanja i osjećanja.
3. Procijenite sa moralnog stanovišta osnovni motiv (pobudu) koji pokreće glavnog junaka na akciju. Šta u bajci predstavlja (simbolizuje) glavnog lika?
4. Navedite prepreke koje se suprotstavljaju plemenitoj akciji. Koja osjećanja i koje osobine ispoljava glavni lik?
5. U čemu je vaspitna prednost bajke? Koje poruke ona pruža? (Lekić, 1993).

METODIČKA STRUKTURA ČASA

1. Pripremni razgovor
2. Najava nastavne jedinice
3. Izražajno čitanje
4. Usmjereno, istraživačko čitanje (istraživačko čitanje je obavljeno kod kuće)
5. Razgovor o prvim i opštim utiscima, o neposrednom doživljaju teksta
6. Razgovor o istraživačkim zadacima
 - a. Fantastični motivi
 - b. Životna stvarnost u bajci
 - c. Glavni junak i poruka bajke

- osobine glavnog junaka
- savladavanje prepreka
- poruke (ideje) bajke

7. Bitniji stvaralački postupci

- gdje i kada se događa radnja (radnja je vremenski neodređena)
- idejno zaključivanje bajke

Ovaj model je više namijenjen učenicima starijeg uzrasta, ali može poslužiti kao dobar uzor za obradu bajke u mlađim razredima osnovne škole (Lekić, 1993)

3. KNJIŽEVNA STRUKTURA BASNE

Prema svojim strukturnim obilježjima basna je približna drami. U basni se najčešće ostvaruje konflikt koji je karakterističan za dramski književni rod. Faze koje se dešavaju u dramskim djelima, u basnama se ne doživljavaju, ali svakako čine jezgro fabule. Izreke i poslovice su jedan od čestih elemenata njene strukture.

Struktura basne je sačinjena iz dva dijela : prvi dio čini osnovna fabula, a drugi dio čini pouka koja se upućuje čitaocu. Kompozicija basne je jednostavna, te samim tim je povezana sa načinom funkcionisanja likova koji ne zahtijevaju poseban opis niti je potrebno opisivati prostor u kojem se radnja dešava (Rosandić, 1976).

U basnama nema potrebe posebno predstavljati junake, niti tumačiti njihova razmišljanja, motivaciju, uzroke. Pisane su uglavnom za odraslog čitaoca, a ne za djecu, pa se u ovim pričama moralni čin shvata kao osnovni smisao basne. Rosandić (1976) ističe da je "u nekim basnama ideja priče uglavnom simbolična, a alegorija je korišćena da bi čitalac sam izvukao pouku" (str. 143)

U ovakvim pričama jednostavne strukture, već sa uvođenjem životinja čije su osobine poznate sugerise se radnja koja će im biti primjerena. Na primjer, u basni *Vuk, lisica i gavran*, gladna lisica će shodno svojoj lukavosti, sugerisati vuku da gavrana sa mesom u kljunu natjera da pjeva. Kad gavran zagrakće, uvrijeđen što ga vuk omalovažava kao pjevača, i ispusti komad mesa, lisica će se domoći mesa i pobjeći (Živković, 1965).

Basna je književna vrsta čija se struktura nije mijenjala od njenog nastanka pa sve do danas ;

- Basna je alegorijska priča, koja na prenesen način iskazuje svoje poruke ;
- Likovi u basni su uglavnom životinje, preko kojih se šalje poruka ljudima ;
- Basna se uglavnom sastoji iz fabule i pouke koja se upućuje čitaocu ;
- Basna može biti jednoepizodična ili dvoepizodična priča ;
- Dramska obilježja basne čine; ekspozicija, zaplet i rasplet, dati uvidu monologa i dijaloga (Živković, 1965)

Dok u bajci natprirodni događaji dominiraju tokom čitave priče, dotle se u basni, elementi fantastike potpuno isključuju iz strukture, ali zato prate "govor" životinja.

Kratkoća basne podrazumijeva i mali broj učesnika u radnji. Obično se govori o dva, tri karakteristična lika, koji svojim kratkim rečenicama obavještavaju čitaoca o suštini priče tj. poruke.

3.1. Obrada basne

Basna predstavlja izuzetno specifičnu književnu formu koja zahtijeva poseban pristup i metodički model rada kako bi se u potpunosti razumjela i iskoristila u obrazovnom kontekstu. Analiza basne često se svodi na dubinsko razmatranje moralnih aspekata ili na moralisanje, što predstavlja jednostavan način tumačenja ovog književnog žanra. Ipak, duboko razumijevanje basne i njenih dubljih slojeva može pružiti učenicima dragocjena saznanja i podstaći razvoj kritičkog razmišljanja.

Basna je specifična vrsta priče koja se odlikuje alegoričnim karakterom. U njoj, životinje igraju uloge ljudi i putem svojih postupaka i reakcija prenose određene moralne pouke. Ovo je ključna karakteristika basne, jer se kroz nju autori bave aktuelnim moralnim pitanjima i vrijednostima društva. Važno je naglasiti da basna često djeluje slično poslovice po ishodnom saopštenju, ali se razlikuje u načinu prenošenja tih poruka. Poslovica je kratka izreka koja izražava opšte istine, dok basna koristi konkretno iznesene situacije i likove kako bi ilustrovala svoje moralne pouke. Ovo omogućava dublje razumijevanje i emocionalnu vezu sa pričom.

Specifična struktura basne nameće određeni metodički model rada u obrazovanju. Učenici trebaju da razumiju ključne elemente basne, uključujući fabulu (šta se dešava u priči), likove (kako su karakterizovani i kako se mijenjaju tokom priče), zaplet (konflikte i dešavanja) i rasplet (kako se konflikti rješavaju ili razrješavaju).

Poseban izazov za učenike može biti uspostavljanje paralele između životinjskog svijeta i ljudskog ponašanja. Često se likovi u basni karakterišu kroz jednu glavnu osobinu, što može pojednostaviti njihovu analizu. Na primjer, "tvrdoglavost magarca" ili "lukavost lisice" su često stereotipi koji se koriste. Međutim, važno je da učenici shvate da i ljudi, kao i životinje, imaju mnoge nijanse u svom karakteru i ponašanju. Životinje u basni često se prikazuju kao "dobre" ili "loše", ali je važno podsticati učenike da razmatraju složenost ljudske prirode i da razumiju da nijedan čovjek ili životinja nije potpuno jednodimenzionalan (Lekić, 1993).

Basna kao književna forma pruža bogat izvor materijala za analizu moralnih i društvenih pitanja. Učitelji trebaju podsticati učenike da dublje razmišljaju o ovim aspektima i razvijaju sposobnost analitičkog i kritičkog tumačenja ovih tekstova. Basna se izdvaja kao književna forma koja ima dublji cilj od same priče, ona je didaktična i nosilac je naravoučenja ili pouka. Pouke u basni mogu biti eksplicitno izražene, ali često su skrivene ispod površine teksta, čekajući da budu otkrivene. Ključno je da učenici sami otkrivaju ove pouke umjesto da im se nameću kao gotove forme koje moraju prihvatiti. Ova metoda podrazumijeva da učenici sami istražuju i analiziraju basnu kako bi razumjeli njenu dublju poruku.

Ovaj proces može se ostvariti na sljedeći način:

Samostalno otkrivanje pouke: Učitelji trebaju postavljati pitanja koja podstiču učenike da razmišljaju o dubljem značenju basne. Na primjer: "Kako se ponašanje životinja može odnositi na ponašanje ljudi?"

Pratiti radnju i postupke likova: Učenici trebaju pažljivo pratiti tok radnje i postupke likova kako bi otkrili motive i moralne dileme koje se pojavljuju tokom priče. Postavljanjem pitanja poput "Kako su likovi donosili svoje odluke?" ili "Kako su se njihovi postupci odnosili prema moralnim vrijednostima?" pomaže im da razumiju dublje aspekte basne.

Uspostavljanje paralela između životinja i ljudi: Učitelji mogu podsticati učenike da razmišljaju o tome kako se ponašanje i karakteristike životinja u basni mogu odnositi na ljudske osobine i ponašanje. Na primjer, "Kako se karakterizacija likova može primijeniti na ljude u stvarnom svijetu?" ili "Da li možemo prepoznati slične situacije u stvarnom životu?"

Otkrivanje osobina likova i analogije sa životom: Učitelji mogu postavljati pitanja koja pomažu učenicima da analiziraju osobine i karakteristike likova u basni, a zatim ih povezuju sa stvarnim životom. Pitanja poput "Kako biste opisali glavne likove?" ili "Kako se njihove osobine odnose na stvarne ljude koje poznajete?" pomažu učenicima da razviju dublje razumijevanje.

Razgovor i modelovanje: Metodom razgovora, učitelji mogu postavljati pitanja, podsticati diskusiju i modelovati proces razmišljanja. Takođe mogu koristiti modele analize basne kako bi pokazali kako se dolazi do dubljeg razumijevanja. Važno je voditi računa da se osnovna značenja basne kao specifične književne vrste ne zanemare.

Obrada basne zahtijeva pažljivu analizu priče i moralnih poruka kako bismo dublje razumjeli njenu suštinsku svrhu i naučili vrijedne lekcije koje nam nudi (Lekić, 1993). Kroz ovakav pristup, učitelji podstiču učenike da razvijaju kritičko razmišljanje, analitičke vještine i sposobnost samostalnog tumačenja književnih djela. Ova metoda takođe pomaže učenicima da dublje razumiju basnu kao književni žanr i iz nje izvuku vrijedne pouke koje će im koristiti u životu.

3.2. Modeli obrade basne

Model obrade basne predstavlja strukturisan pristup učenju i analizi basne, čime se omogućava dublje razumijevanje priče, likova i moralnih pouka. Postoji detaljno objašnjenje o svakom koraku modela obrade basne.

3.2.1. I MODEL Metodička struktura časa obrade basne

1. *Pripremni razgovor*: Čas počinje pripremnim razgovorom u kojem se učenicima postavljaju pitanja o basni kao žanru. Ovo pomaže učitelju da procijeni postojeće znanje učenika o basnama i pripremi ih za analizu konkretnog teksta.

2. *Izražajno čitanje*: Učitelj izvodi izražajno čitanje basne kako bi učenicima omogućio da čuju priču u živopisnom i emocionalnom tonu. Ovo pomaže stvaranju atmosfere za razumijevanje priče.

3. *Razgovor o doživljaju*: Nakon čitanja, učitelj vodi razgovor o tome kako su učenici doživjeli priču. Učenici iznose svoje prve utiske i reakcije na tekst.

4. *Analiza tematske građe*: Učitelj vodi analizu tematske građe basne, što uključuje identifikaciju ključnih činjenica i situacija u priči. Ovo pomaže učenicima da razumiju osnovnu radnju i konflikte u basni.

5. *Likovi životinja*: Fokus se premješta na likove životinja u basni. Učitelj podstiče razgovor o karakteristikama likova i ocjenjuje njihove postupke tokom priče.

6. *Upoređivanje osobina životinja sa osobinama ljudi*: Učitelj vodi diskusiju o tome kako se osobine životinja u basni mogu povezati sa osobinama ljudi. Ovo pomaže učenicima da uspostave paralelu između životinjskih likova i stvarnih ljudskih karakteristika.

7. *Odvajanje stvarnog od izmišljenog*: Učitelj razgovara s učenicima o granici između stvarnog svijeta i izmišljenog svijeta basne. Ovo podstiče razumijevanje da su basne alegorične priče.

8. *Analogija sa životom*: Učitelj podstiče razmišljanje o tome kako se pouke i poruke iz basne mogu primijeniti na stvarni život i ljudsko ponašanje.

9. *Otkrivanje alegorije*: Učitelj pomaže učenicima da prepoznaju alegoriju u basni, tj. kako se likovi i događaji odnose na dublje moralne i društvene teme.

10. *Uopštavanje*: Učitelj pomaže učenicima da izvuku glavnu poruku ili naravoučenje basne. Takođe se povezuje poruka sa poslovicama i izrekama kako bi se ukazalo na univerzalnu primjenjivost pouka.

11. *Samostalni i stvaralački rad učenika*: Učitelj podstiče učenike da samostalno razmišljaju o basni i izraze svoje razumijevanje kroz različite aktivnosti kao što su pisanje eseja, ilustracije ili dramatizacije.

12. *Domaći zadatak*: Čas se završava davanjem domaćeg zadatka koji može uključivati dodatno istraživanje o basnama ili pisanje refleksije o naučenim lekcijama (Lekić, 1993).

Ovaj model obrade basne pruža strukturu za dublje razumijevanje književne vrste, likova i moralnih poruka koje se prenose kroz basnu. Takođe podstiče učenike na aktivno učenje i kritičko razmišljanje.

3.2.2 II MODEL Metodička struktura časa obrade basne

Ovaj model obrade basne pruža detaljnu strukturu časa, omogućavajući učenicima da dublje razumiju basnu i moralne pouke koje se kriju u tekstu.

Detaljan opis svakog koraka ovog modela:

I. Pripremni razgovor

O piscu basne: Čas počinje razgovorom o piscu basne, čime se uvodi kontekst i pozadina teksta. Učitelj može podijeliti informacije o piscu, njegovim drugim djelima ili vremenskom periodu u kojem je pisao.

Igra zasnovana na osnovu teksta basne: Učitelj može koristiti igru ili aktivnost zasnovanu na osnovu teksta basne kako bi učenicima omogućio da se bolje upuste u priču i razumiju ključne elemente.

Podsticajni razgovor o likovima životinja (prema prethodnoj igri): Nakon igre, učitelj podstiče razgovor o likovima životinja u basni. Učenici mogu podijeliti svoje utiske o likovima i njihovom ponašanju.

II. Izražajno čitanje basne

U ovom koraku učitelj izvodi izražajno čitanje basne kako bi učenicima omogućio da čuju priču u emotivnom tonu. Ovo pomaže stvaranju atmosfere za analizu teksta.

III. Analiza konkretnog sadržaja basne

Određivanje strukture i kompozicije basne: Učitelj vodi učenike kroz analizu strukture basne, uključujući elemente kao što su uvod, razvoj radnje i zaključak. Učenici mogu sastaviti plan basne kako bi bolje razumjeli njen tok.

Objašnjavanje postupaka životinja, njihove karakterne osobine: Učitelj podstiče analizu postupaka i karakteristika životinja u basni. Učenici biraju odgovarajuće djelove teksta za čitanje i razgovaraju o karakteristikama likova.

Utvrđivanje glavne misli konkretne sadržine basne: Učitelj pomaže učenicima da identifikuju glavnu misao ili poruku koju autor želi prenijeti putem ove konkretne basne.

IV. Otkrivanje alegorije

Učitelj vodi razgovor o tome kako se likovi i događaji u basni odnose na šire moralne i

društvene teme. Učenici otkrivaju alegorični aspekt basne.

V. Analiza dijelova basne koji su nosioci moralne pouke

Učitelj pomaže učenicima da identifikuju dijelove basne koji posebno ističu moralnu pouku ili poruku.

VI. Analogija sa životom

Učitelj podstiče razmišljanje učenika o tome kako se pouke iz basne mogu primijeniti na stvarni život i ljudsko ponašanje (Lekić, 1993).

Ovaj model detaljno vodi učenike kroz analizu basne, omogućavajući im da duboko razumiju tekst i izvuku vrijedne pouke. Takođe se istražuju pojmovi vezani za književnost i književnu teoriju, što doprinosi cjelokupnom obrazovnom iskustvu.

4. ULOGA I VRIJEDNOSTI BAJKE I BASNE U NASTAVI

Bajke i basne čine dragocjen dio književnog naslijeđa i igraju ključnu ulogu u obrazovanju učenika. Ovo poglavlje se bavi upotrebom bajki i basni u nastavi, naglašavajući njihovu vrijednost kao sredstva za razvoj jezičkih, kreativnih i moralnih vještina učenika.

Obogaćivanje jezičkih vještina:

Bajke i basne često dominiraju jezičkim elementima kao što su bogat vokabular, figurativni jezik i simbolika. Njihova upotreba u učionici pomaže učenicima da prošire svoj jezički repertoar i razviju vještine čitanja, pisanja i interpretacije teksta. Učenici se susreću s neobičnim rečenicama, arhaičnim izrazima i bogatim opisima, što ih podstiče na pažljivo čitanje i analizu teksta.

Razvijanje kritičkog razmišljanja:

Bajke i basne često su slojevite priče koje zahtijevaju dublje razmišljanje i analizu. Kroz interpretaciju ovih priča, učenici razvijaju kritičko razmišljanje i sposobnost analiziranja teksta. Postavljaju pitanja poput "Kako likovi i događaji odražavaju moralne vrijednosti?" što ih podstiče na dublje razumijevanje teksta.

Podsticanje kreativnosti:

Bajke i basne često sadrže fantastične elemente i maštovite svjetove koji podstiču kreativnost učenika. Nakon čitanja ovih priča, učitelji mogu organizovati kreativne zadatke kao što su pisanje vlastitih bajki ili basni, ilustracije, dramatizacije ili pjesničke radove. Ovo omogućava učenicima da izraze svoju kreativnost i razvijaju svoje vještine izražavanja.

Moralne pouke i vrijednosti:

Bajke i basne često sadrže moralne pouke i vrijednosti koje se prenose kroz priču. Ove priče podstiču razmišljanje o moralnim dilemama i pomažu učenicima da razvijaju svoj moralni kompas (Nikolić, 1992). Na primjer, kroz priču o Pinokiju, učenici mogu razgovarati o važnosti iskrenosti i odgovornosti.

Kulturna i istorijska raznovrsnost:

Bajke i basne dolaze iz različitih kultura i vremenskih perioda, što omogućava učenicima da istraže različite aspekte svijeta i različite kulturne perspektive. Ovo pomaže u razvijanju međukulturne svijesti i razumijevanja različitih tradicija i vrijednosti.

Nastava književnoteorijskih pojmova:

Bajke i basne takođe mogu poslužiti kao odličan materijal za učenje književnoteorijskih pojmova kao što su simbolika, alegorija, metafora i drugi (Nikolić, 1992). Učitelji mogu koristiti ove priče kao primjer za objašnjenje ovih pojmova i kako se primjenjuju u književnosti.

Bajke i basne nude bezbroj mogućnosti za obogaćivanje učenja učenika, kako na jezičkom, tako i na moralnom i kreativnom nivou. Integracija ovih književnih oblika u nastavu može doprinijeti raznolikosti i dubini učenja i podstaknuti učenike da razvijaju različite vještine i sposobnosti.

4.1. Vaspitno – obrazovna funkcija bajke i basne

Bajke upoznajemo u ranom djetinjstvu. Iz njih saznajemo da na svijetu postoje dobre i loše ljudske osobine. Bude i razvijaju maštu i uče čovjeka da razlikuje dobro od lošeg, da razmišlja, osjeća i saosjeća se, polako ga pripremajući za odraslu dob. **Obrazovna funkcija** se ogleda u tome da se izučavaju u nastavi, da se uči o njihovim karakteristikama, o piscima, podjelama i slično.

Životinje u basnama dobijaju ljudske osobine tj. dobijaju moć govora te se njima iskazuje sve ono što su ljudi na javi, njihove misli, osjećanja, sve je to samo prenijeto kroz životinjske uloge. Poučne su priče i preko njih se mogu prikazati najrazličitije ljudske osobine, prenesene na životinje. **Obrazovna funkcija** se ogleda u tome da se izučavaju u nastavi, da se uči o njihovim karakteristikama, o piscima, podjelama i slično. Zajedničko za bajke i basne je da su predviđene školskim planom i programom.

Bajke i basne koje su konkretno, po razredima, predložene Predmetnim programom iz 2017 su: Braća Grim: *Crvenkapa*, *Vuk i sedam jarića*, u drugom razredu su: Šarl Pero: *Pepeljuga*, *Cvrčak i mrav*, u trećem razredu su: Hans Kristijan Andersen: *Ružno pače*, u četvrtom razredusu: Hans Kristijan Andersen: *Knjeginja na zrnju graška*, narodna bajka: *Čardak ni na nebu ni na zemlji*, basna *Kornjača i zec*, Hans Kristijan Andersen: *Mala sirena*, Aleksandar Sergejević Puškin: *Bajka o ribaru i ribici*, u petom razredu su: Braća Grim: *Trnova ružica*, narodna bajka: *Biberče*, narodna basna: *Međed, svinja i lisica*, Ljubiša Đokić: *Biberče* (dramatizovana bajka).

4.2. Usvajanje pojmova u mladim razredima osnovne škole

Mlađi učenici, obično uzrasta od 6 do 10 godina, prolaze kroz ključne faze u razvoju kognitivnih sposobnosti i jezičkog razumijevanja. U ovim fazama, usvajanje književnoteorijskih pojmova postaje značajan aspekt obrazovanja.

Pojam je misao o biti (osnovi) o bitnim karakteristikama onoga o čemu mislimo.

U mlađim razredima osnovne škole učenici razumiju i koriste pojmove *bajka i basna*, prepoznaju bajku na osnovu njenih karakteristika (ustaljeni početak i kraj), prepoznaju književne likove i radnju, nerealne događaje, pripovijedanje o davnim vremenima, brojeve koji imaju simboliku u bajci, karakteristike basne. Takođe prepoznaju pozitivne i negativne likove na osnovu njihovih postupaka, prepoznaju mjesto događanja radnje, znaju navesti uzročno-posljedični slijed događaja (fabula), koriste i razumiju pojmove: *književni lik, narodna priča, umjetnička priča* (Predmetni program, 2017).

U prvom i drugom ciklusu osnovne škole, ključno je početi s osnovama književnoteorijskih pojmova. To znači uvod u osnovne koncepte kao što su *priča, likovi, radnja i moralna pouka*. Ovi pojmovi se često mogu ilustrovati kroz bajke i basne koje su dio dječije književnosti.

Učenici u osnovnoj školi često lakše razumiju apstraktne pojmove kroz vizualnu prezentaciju. Ilustracije iz knjiga ili crteži učitelja mogu pomoći učenicima da bolje razumiju pojmove kao što su *simbolika i alegorija* (Stojanović, 2009). Priče koje sadrže ove pojmove treba pažljivo odabrati kako bi bile prikladne za uzrast učenika.

Učitelji bi trebali podsticati aktivno učestvovanje učenika tokom časa. Postavljanje pitanja kao što su "Šta mislite da se dogodilo u priči?" ili "Kako se osjeća glavni lik?" podstiče učenike da razmišljaju o različitim aspektima književnih pojmova. Diskusija i grupne aktivnosti takođe igraju ključnu ulogu u procesu učenja. Učitelji mogu pomoći učenicima da bolje razumiju književne pojmove tako što će ih povezati sa stvarnim iskustvima. Na primjer, kada se razgovara o likovima u priči, učitelj može pitati učenike da razmisle o ljudima koje poznaju i kako se njihove osobine mogu uporediti sa osobinama likova iz priče.

Kako učenici napreduju u školovanju, postepeno se uvode složeniji književnoteorijski pojmovi. Na primjer, u višim razredima se mogu razmatrati koncepti kao što su ironija, metafora i ton. Važno je da se ovi pojmovi uvode postepeno i uz odgovarajuće ilustracije i primjere. Kreativne aktivnosti kao što su pisanje priča, pjesama ili igra uloga, takođe pomažu učenicima da bolje razumiju književnoteorijske pojmove. Kroz stvaralački proces, učenici se suočavaju sa pojmovima kao što su simbolika i ton na praktičan način.

Usvajanje književnoteorijskih pojmova u mlađim osnovnim školama zahtijeva pažljivo

planiranje i prilagođavanje nastave uzrastu učenika. Kroz interaktivne i kreativne metode, učitelji mogu pomoći učenicima da razvijaju razumijevanje književnosti i razvijaju ljubav prema čitanju i pisanju (Stojanović, 2009).

U procesu usvajanja književnoteorijskih pojmova u mlađim razredima osnovne škole, važno je prilagoditi nastavu uzrastu učenika i koristiti interaktivne i kreativne metode kako bi se olakšalo razumijevanje tih apstraktnih pojmova. To se može postići kroz sljedeće pristupe, što odgovara poglavlju "Logičke metode u nastavi" Milije Nikolića.

Potrebno je početi s osnovama kao što su priča, likovi, radnja i moralna pouka. Ovi koncepti trebaju biti jasni učenicima kao temelj za razumijevanje književnosti. Mlađi osnovci često lakše razumiju apstraktne pojmove kroz vizualnu prezentaciju. Ilustracije iz knjiga ili crteži učitelja mogu pomoći učenicima da bolje razumiju pojmove kao što su *simbolika* i *alegorija* (Nikolić, 1992).

Kroz ovakve pristupe, učitelji mogu olakšati proces usvajanja književnoteorijskih pojmova, podstaknuti interesovanje učenika za književnost i pomoći im da razvijaju ljubav prema čitanju i pisanju.

4.3. Bajka i basna u književnoteorijskom pojmovniku

U književnoteorijskom pojmovniku, bajka i basna su dva važna žanra koji imaju svoje specifične karakteristike i uloge. Razumijevanje ovih pojmova pomaže u analizi i tumačenju književnih djela, a takođe doprinosi širem razumijevanju književnosti kao umjetničkog izraza.

Detaljno razmatranje kako se bajke i basne integrišu u književnoteorijski kontekst:

Bajka u književnoteorijskom pojmovniku

Struktura bajke: Bajka često ima prepoznatljivu strukturu, uključujući elemente kao što su ekspozicija, zaplet, kulminacija, peripetija i rasplet. Ova struktura omogućava čitaocu da prati radnju i razumije tok priče (Marinković, 1995).

Alegorični elementi: Bajke često sadrže alegorične elemente, gdje likovi i događaji simbolički predstavljaju šire moralne i društvene teme. Na primjer, bajka „Crvenkapa“ može se tumačiti kao upozorenje o opasnostima koje vrebaju u svijetu.

Moralne pouke: Bajke često nose moralne pouke i vrijednosti koje se prenose kroz priču.

Ove pouke mogu se odnositi na ponašanje, odgovornost, hrabrost ili druge moralne aspekte (Marinković, 1995). Ova karakteristika bajki često je istražena u književnoteorijskom kontekstu.

Primjeri bajki: U književnoteorijskom pojmovniku, analiza konkretnih bajki kao što su: “Pepeljuga“, “Trnova ružica“ ili “Alisa u zemlji čuda“ može se koristiti kako bi se ilustrovali koncepti strukture, simbolike i moralnih poruka u bajkama (Brlić-Mažuranić, 1993).

Basna u književnoteorijskom pojmovniku

Alegorična priroda basne: Basna je često definisana kao alegorična priča u kojoj se životinje ponašaju kao ljudi, a radnja služi za iskazivanje određenih moralnih načela. Ova alegorična priroda čini basnu intrigantnom za analizu u književnoteorijskom kontekstu.

Karakterizacija životinja: U basnama, likovi životinja često su karakterizirani jednom glavnim crtom ili osobinom, što olakšava razumijevanje i tumačenje likova (Marinković, 1995). Na primjer, lav se često predstavlja kao simbol hrabrosti, dok lisica može biti simbol lukavosti.

Analiza analogije sa životom: Književnoteoretičari istražuju načine na koje se basna odnosi na stvarni svijet i ljudsko ponašanje kroz analogiju. Ova analiza pomaže u razumijevanju dubljih značenja i moralnih pouka koje basna prenosi.

Pouke u basnama: Basne su poznate po svojim naravoučenjima ili poukama koje se često izražavaju kroz radnju priče. Književnoteoretičari analiziraju kako su ove pouke predstavljene i kako se odnose na društvene i moralne vrijednosti (Marinković, 1995).

Primjeri basni: U književnoteorijskom kontekstu, analiza konkretnih basni kao što su Ezopove basne ili basne Jeana de La Fontaine-a često se koristi kako bi se ilustrovali koncepti karakterizacije, analogije i moralnih poruka u basnama (Brlić-Mažuranić, 1993).

Bajke i basne često se koriste kao primjeri i studije slučaja u književnoteorijskim analizama kako bi se istražili koncepti i teorije književnosti. Razumijevanje njihove uloge u književnoteorijskom pojmovniku doprinosi dubljem razumijevanju književnih žanrova i njihovih implikacija (Marinković, 1995).

4.4. Metodički postupci usvajanja književnoteorijskih pojmova

Usvajanje književnoteorijskih pojmova predstavlja važan aspekt književnog obrazovanja i razumijevanja književnih djela. Kako bi učenici razumjeli i primijenili ove apstraktne koncepte, u nastavi se primjenjuju određeni metodički postupci.

Kontekstualizacija pojma znači da prije nego što se uđe u dublju analizu pojma, važno je

postaviti ga u odgovarajući kontekst. To uključuje razumijevanje kako se određeni književnoteorijski pojam odnosi na književna djela, autore ili vrijeme u kojem su djela napisana. Ovaj korak pomaže učenicima da razumiju zašto su određeni pojmovi važni za tumačenje tekstova.

Da bi se apstraktni književnoteorijski pojmovi bolje razumjeli, koriste se konkretni primjeri iz književnih djela. Na primjer, kada se uči o simbolici, učitelj može upotrijebiti konkretne simbole iz poznatih književnih djela kako bi ilustrirao koncept. Ovo omogućava učenicima da vizualizuju i primijene apstraktne pojmove na stvarne primjere.

Diskusija je ključan dio procesa usvajanja književnoteorijskih pojmova. Učenici se podstiču da postavljaju pitanja i razgovaraju o svojim tumačenjima tekstova. Analiza književnih djela pomaže učenicima da primijene koncepte kao što su simbolika, motivi ili narativna struktura na konkretnim primjerima (Marinković, 1995). Rad sa dodatnim materijalima kao što su književne analize, eseji ili članci takođe doprinose usvajanju književnoteorijskih pojmova. Učitelji mogu koristiti ove resurse kako bi pružili dodatne informacije i perspektive o određenim konceptima.

Kreativne aktivnosti kao što su pisanje eseja, interpretacija književnih djela ili stvaranje književnih kritika omogućavaju učenicima da primijene svoje razumijevanje književnoteorijskih pojmova na stvarne zadatke. Ove aktivnosti podstiču dublje razumijevanje i analizu književnih djela. Povezivanje književnoteorijskih pojmova sa stvarnim iskustvima učenika pomaže im da bolje razumiju koncepte (Marinković, 1995). Učitelji mogu postaviti pitanja poput "Kako se osjećate kada čitate ove stihove?" ili "Kako se određena knjiga odnosi na vaš život?" Ova vrsta povezivanja olakšava učenju i primjeni književnoteorijskih koncepata.

Metodički postupci usvajanja književnoteorijskih pojmova trebaju biti interaktivni, angažujući i prilagođeni uzrastu i nivou učenika. Kroz raznovrsne aktivnosti i primjere, učenici razvijaju sposobnost analize, interpretacije i kritičkog razmišljanja o književnim djelima, doprinoseći dubljem razumijevanju književnosti kao umjetničkog izraza.

Prvi korak jeste motivacija za stvaranje „horizonta očekivanja“ (skup opštih – u jednom vremenu dominantnih čitalačkih navika, ideja i ideala). Nastavnik koristi postojeće iskustvo učenika, priziva njihov doživljaj i na taj način motivacija utiče na kompletnu artikulaciju časa, pokreće talas emocija, pa su čula malih čitalaca/slušalaca spremna za dublje sadržaje (Predmetni program, 2017)

Drugi korak jeste pričanje fabule, ukoliko je u pitanju proza. Treći korak (važi za prozu) jeste izražajno čitanje. Potom slijedi pauza koja omogućava da pročitano "odjekne" u svijetu čitaoca. Četvrti korak je interpretacija. Skreće se pažnja učenicima na sve strukturne elemente književnog djela na kojima se insistira u predmetnom programu. Nakon interpretacije može se ponovo pročitati tekst, a u završnoj fazi pratimo kako učenik produbljuje doživljaj prepričavanjem fabule.

V METODOLOŠKE OSNOVE ISTRAŽIVANJA

5.1. Problem i predmet istraživanja

Predmet istraživanja u ovom radu je usvajanje žanrovskih karakteristika bajke i basne kao dva žanra u književnosti. Analizirali smo način na koji učenici usvajaju književnoteorijske pojmove vezane za bajku i basnu.

U radu je bilo riječi o: različitim pristupima koji proističu iz same prirode bajke i basne, specifičnostima i vrijednostima bajke i basne, doživljajnim sposobnostima učenika, principima metodičke obrade bajke i basne, načinima upućivanja učenika na poruke i pouke bajki i basni, kao i uspješnosti tumačenja istih.

Čitanjem i razumijevanjem bajke i basne moguće je ostvariti brojne obrazovne, a prije svega važne vaspitne ciljeve. Bajkama i basnama djeca se vaspitavaju na taj način što uz pomoć nastavnika otkrivaju poruke i pouke koje ova dva žanra u književnosti u sebi nose. Bajke i basne, pune mudrosti, na dosjetljiv način ističu i posljedice određenih obrazaca ponašanja i na taj način poučavaju učenike.

5.2. Cilj i zadaci istraživanja

Motiv za ovu temu proistekao je iz važnosti bajke i basne za djecu. Pored ostvarivanja izuzetno važnih vaspitno – obrazovnih funkcija, bajke i basne imaju značajnu ulogu u upoznavanju učenika sa svim onim književnoteorijskim pojmovima koje ova dva žanra obuhvataju.

Značaj upoznavanja djeteta na ranom školskom uzrastu sa bajkama i basnama omogućava uvođenje i upoznavanje djeteta sa raznim književnim terminima koji su karakteristični za bajku i basnu, čime se doprinosi ostvarivanju brojnih vaspitnih i obrazovnih ciljeva. Ti ciljevi se ostvaruju najčešće kroz poruke koje bajke i basne u sebi nose. Svakako je opravdano postaviti pitanje koliko uspješno učenici na ranom školskom uzrastu razumiju bajku i basnu. Na osnovu istraživanja možemo istaći da u najvećoj mjeri razumijevanje zavisi od zrelosti učenika i njegove pripreme da prihvati sve novonaučene književne termine koji odlikuju bajku i basnu kao dva žanra u književnosti.

Cilj istraživanja je utvrditi koliko uspješno učenici vladaju osnovnim žanrovskim terminima koji se odnose na bajku i basnu. Ovo istraživanje se realizovalo u nadi da će na neki način podstaći nastavnike da poboljšaju pristup bajkama i basnama i omogućće učenicima da jasnije usvoje pojedinosti bajke i basne.

Zadaci ovog istraživanja su:

1. Utvrditi da li učenici imaju poteškoće u usvajanju žanrovskih karakteristika bajke i basne;
2. Utvrditi da li postoji zainteresovanost kod učenika pri usvajanju žanrovskih karakteristika bajke i basne;
3. Utvrditi na koji način učenici usvajaju žanrovske karakteristike uz pomoć nastavnika;
4. Utvrditi način na koji nastavnici organizuju usvajanje žanrovskih karakteristika koristeći metodu čitanja i rada na tekstu;

5.3. Istraživačke hipoteze

Na osnovu definisanog problema, odnosno cilja istraživanja možemo definisati glavnu hipotezu - *učenici petog razreda osnovne škole usvojili su žanrovske karakteristike koje se odnose na bajke i basne.*

Sporedne hipoteze postavljamo na osnovu zadataka istraživanja. Sporedne hipoteze su:

1. *Pretpostavlja se da učenici nemaju poteškoća u usvajanju žanrovskih karakteristika bajke i basne;*
2. *Pretpostavlja se da su učenici mlađih razreda zainteresovani pri usvajanju žanrovskih karakteristika bajke i basne;*
3. *Pretpostavlja se da je način na koji učenici mlađih razreda usvajaju žanrovske karakteristike uz pomoć nastavnika metodički korektan i adekvatan njihovom uzrastu;*
4. *Pretpostavlja se da nastavnici organizuju usvajanje žanrovskih karaktersitika bajke i basne na taj način što se koriste metodom čitanja i rada na tekstu;*

5.4. Značaj i karakter istraživanja

U pogledu karaktera ovo istraživanje se svrstava u primijenjena (operativna) istraživanja, dok u pogledu reprezentativnosti uzorka ovo istraživanje se uvrštava u grupu malih, odnosno (mikro) istraživanja.

Cilj istraživanja je utvrditi koliko uspješno učenici vladaju osnovnim žanrovskim terminima koji se odnose na bajku i basnu.

5.5. Populacija i uzorak istraživanja

Populaciju u ovom istraživanju čine učenici petog razreda kao i njihove učiteljice na teritoriji Rožaja.

Iz te populacije odabran je uzorak koji će biti hotimični, namjerni uzorak. Uzorak će činiti učenici petog razreda iz dvije škole u Rožajama. Iz obje škole biće uključena 3 odjeljenja, te 6 učiteljica. Za istraživanje je izabran uzorak od 145 učenika.

Škola	Razred i odjeljenje	Broj učenika
OŠ „Mustafa Pećanin“	V - 1	25
	V - 2	21
	V - 3	22
OŠ „25. maj“	V – 1	29
	V – 2	26
	V - 3	22

Tabela 1: Struktura istraživačkog uzorka

5.6. Metode, tehnike i instrumenti

U cilju testiranja naučno-istraživačkih hipoteza koje proističu iz definisanog predmeta, odnosno cilja i zadataka, primijenićemo metodu teorijske analize i deskriptivnu metodu.

Deskriptivnu metodu smo primijenili u cilju da utvrdimo postojeće stanje i prikupimo činjenice koje su od značaja. Ovom metodom opisaćemo sposobnost učenika petog razreda osnovne škole da razumiju bajke i basne kao dva žanra u književnosti.

Metodu teorijske analize smo koristili u fazi izučavanja literature i saznanja o rezultatima do kojih su došli prethodni istraživači baveći se ovom problematikom.

U namjeri da se dobiju pouzdane i objektivne informacije, odnosno podaci koristilo smo deskriptivnu metodu s ciljem da ispitamo postojeće stanje u odjeljenju prilikom usvajanja žanrovskih karakteristika bajke i basne u mlađim razredima osnovne škole.

Kao instrument za provjeru razumijevanja i utvrđivanja književnih termina koji se odnose na bajku i basnu primijenili smo test (tačnije niz zadataka objektivnog tipa). Testiranje je realizovano početkom aprila 2023. godine. Učenicima petog razreda iz dvije škole, njih 145 su odgovarali na postavljena pitanja nakon čitanja 2 bajke i jedne basne u jednoj školi, zatim 2 bajke i jedne basne u drugoj školi, čime smo dobili podatke o njihovom razumijevanju. Svi dobijeni odgovori su materijal za statističku obradu i dobijanje kvantitativnih i kvalitativnih podataka.

U istraživanju sa nastavnicima smo primijenili tehniku anketiranja, tj. anketni upitnik je osnovni instrument. Anketnim upitnikom smo utvrdili mišljenja i stavove nastavnika, kao i poteškoće koje se javljaju u fazi pripreme i realizacije usvajanja žanrovskih karakteristika bajke i basne. Anketiranje nastavnika smo sproveli u maju. Dobijeni podatke smo statistički obradili.

Odobrenje za istraživanje smo potražili od Ministarstva prosvjete, te od direktora škola, zatim ukoliko su direktori dali saglasnost, obratili smo se učiteljicama koje su razredne u određenom odjeljenju, takođe i roditeljima učenika.

5.7. Organizacija i tok istraživanja

U namjeri definisanja problema, predmeta, a zatim i svih ostalih ključnih tačaka ovog rada, konsultovali smo adekvatnu i pouzdanu pedagošku literaturu. Nakon konkretizacije i definisanja predmeta proučavanja slijedi definisanje cilja i njegovo bliže određenje definisanjem zadataka istraživanja. Potom slijedi definisanje i postavljenje hipoteza.

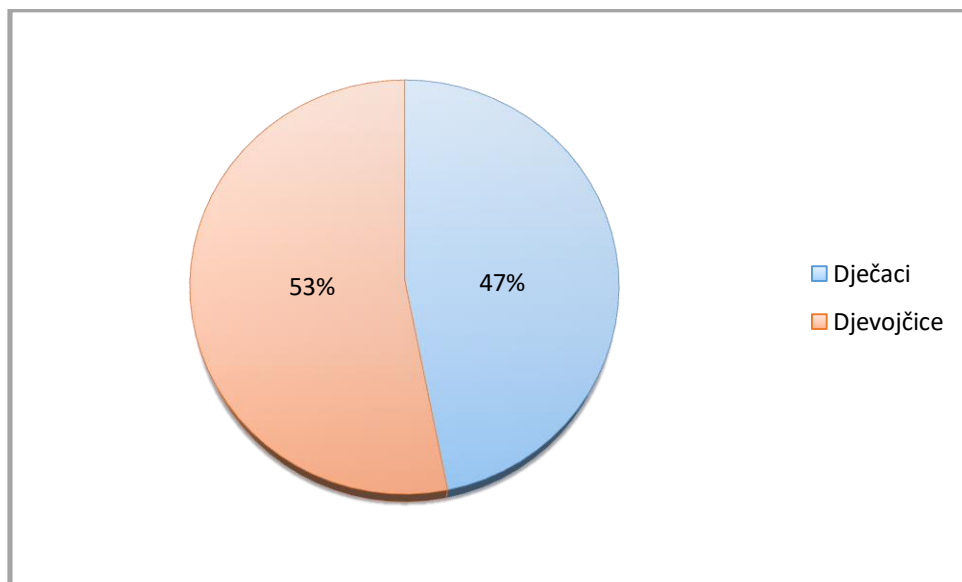
U nastavku slijedi planiranje i sprovođenje preliminarnog istraživanja kako bi se provjerio kvalitet kreiranih instrumenata.

Ovim radom se predviđa i saopštavanje upravama škola o želji da se istraživanje sprovede u njihovim školama kao i o karakteru i cilju istraživanja. Sve to je važno sprovesti u namjeri da se dobije dozvola za realizovanje istraživanja. Kada se dobije dozvola potrebno je upoznati i učiteljice koje predaju odabranim odjeljenjima ali i ostale učiteljice koje su odabrane kao uzorak sa ciljem istraživanja. Osim toga treba dogovoriti i realizaciju preliminarnog istraživanja.

5.8. Statistička obrada dobijenih podataka

Kako bismo ustanovili u kojoj mjeri su učenici razumjeli bajku i basnu koristili smo excel tabelu i tako formirali dijagrame, dok smo za utvrđivanje mišljenja učitelja/ica koristili anketni upitnik. Svi rezultati do kojih smo došli, analizirani su u excel tabeli, te su rezultati prikazani u obliku dijagrama.

Strukturu podataka koji su uvršteni u analizu čini 145 ispitanika, i to 79 djevojčic i 66 dječaka. U pitanju je namjerni uzorak, što znači da je odabrano šest odjeljenja petog razreda sljedećih osnovnih škola: OŠ „Mustafa Pećanin“ u Rožajama, OŠ „25. maj“ u Rožajama. Polna struktura učenika prikazana je *Grafikonom 1*.

Grafikon 1 : Polna struktura

Grafikon pokazuje da od ukupnog broja učenika, 53% su djevojčice,, dok su ostalo bili dječaci.

6. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U okviru istraživanja ispitali smo usvojenost žanrovskih karakteristika bajke i basne u petom razredu osnovne škole. Imperativ usvojenosti je jasan – mnoštvo podataka koje smo dobili putem istraživanja, predstavili smo u obliku dijagrama i tako došli do zaključka koji nam je bio neophodan kako bismo potvrdili glavnu hipotezu.

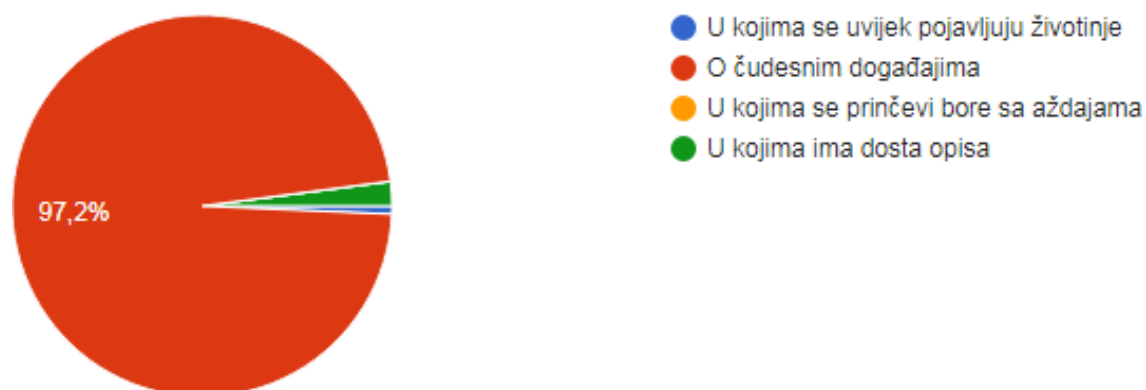
Istraživanje je sprovedeno u aprilu. Učenici su odgovarali na postavljena pitanja u pisanoj formi. Koristili smo i anketni upitnik kao instrument, pomoću kojeg smo ispitali mišljenja učitelja u kolikoj mjeri su učenici usvojili žanrovske karakteristike bajke i basne.

U istraživanju je učestvovalo 145 učenika. Rezultati istraživanja su nam omogućili da stvorimo kompletnu sliku o izabranom problemu istraživanja u nastavi. Pored toga, odgovori učenika na neka pitanja, mogu da posluže za bolje usmjeravanje odgovarajućih aktivnosti koje bi učitelji trebali da sporovode sa učenicima.

Ružno pače

Hans Kristijan Andersen

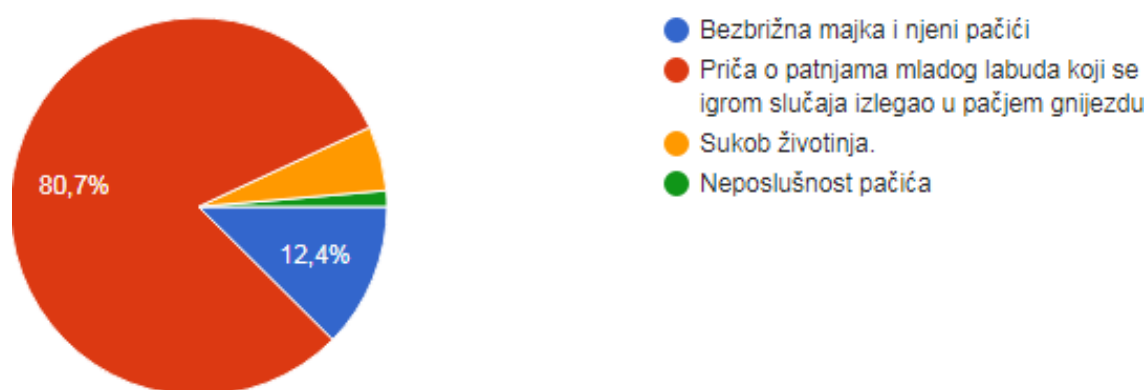
U analizi smo istraživali stepen usvojenosti žanrovskih karakteristika bajke "Ružno pače" autora Hansa Kristijana Andersena, kako bismo procijenili razumijevanje književnoteorijskih pojmova vezanih za ovu bajku među učenicima. Cilj nam je bio ocijeniti dubinu razumijevanja učenika o ključnim žanrovskim elementima ove bajke i identifikovati eventualne obrasce u razumijevanju među njima.

Grafikon 2: Definicija bajke

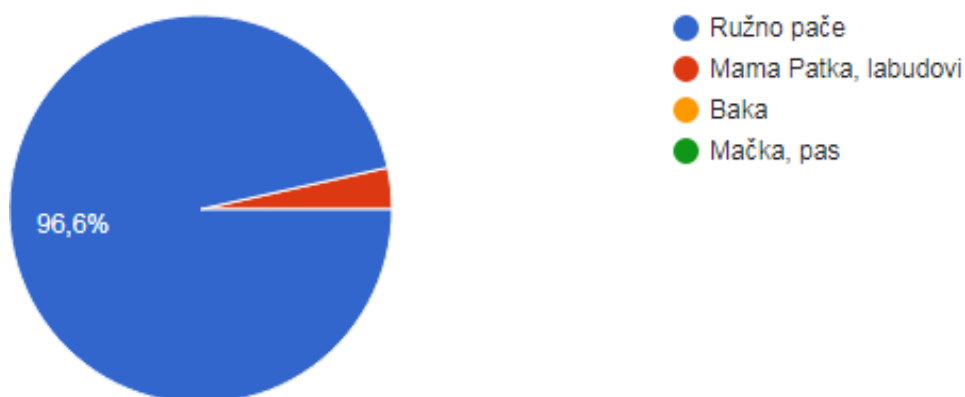
Većina učenika (više od 97%) odgovorila je tačno na postavljeno pitanje, što bi vodilo u pravcu ocjene da su oni pravilno usvojili definiciju književne vrste. Međutim, u našem uzorku bilo je i

nekoliko ispitanika koji su zaokružili opciju koja je potpuno netipična za bajku (priča sadrži opise), kao i onih koji smatraju da se u bajkama uvijek pojavljuju životinje. Sa tim i takvim učenicima potrebno je dodatno raditi na usvajanju pojmova, kako bi oni u nastavku školovanja bili spremni za učenje složenijih književnoteorijskih termina.

Grafikon 3: Tema bajke Ružno pače

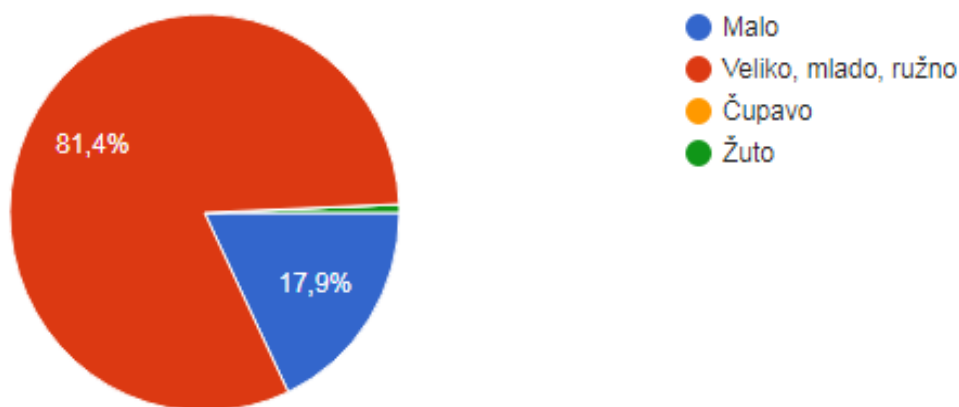
Grafikon pokazuje da je većina učenika (80,7%) prepoznala temu bajke "Ružno pače". U pitanju je priča o patnjama mladog labuda koji se igrom slučaja izlegao u pačjem gnijezdu. Ovaj značajan procenat sugerise na dublje razumijevanje centralne teme bajke, što može ukazivati na empatiju učenika prema glavnom liku i razumijevanju njegovog izazovnog putovanja. Nasuprot tome, ostale ponuđene teme, poput bezbrižne majke i njenih pačića, sukoba životinja ili neposlušnosti pačića, dobile su značajno manju podršku, što ukazuje na jasno prepoznavanje dominantne tematske niti u bajci.

Grafikon 4: Glavni lik u bajci

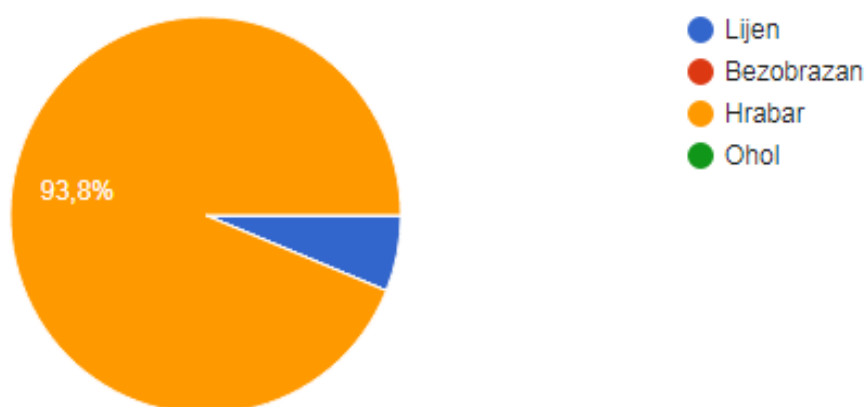
Na osnovu rezultata, vidljivo je da većina učenika (96,6%) prepoznaje glavnog lika u bajci "Ružno pače". Ovaj visoki procenat ukazuje na jasnoću i fokusiranost učenika na centralnog

junaka priče. S druge strane, ostali likovi poput mame, labudova, bake, mačke i psa nijesu dobili značajnu podršku, što potvrđuje da je Ružno pače dominirajući i najprepoznatljiviji protagonista u njihovom shvatanju bajke.

Grafikon 5: Opis glavnog lika u bajci

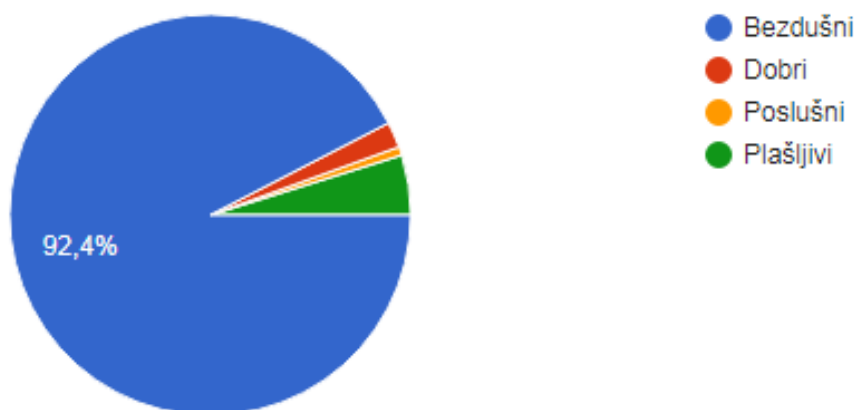
Na osnovu datog grafikona, većina učenika (81,4%) smatra da je posljednje pače koje se izleglo bilo malo. Ova percepcija može odražavati naglasak na veličini kao karakteristici koja ističe različitost između Ružnog pačeta i drugih pačića. Manji procenat učenika (17,9%) identifikuje pače kao veliko, mlado i ružno, što sugerise na raznolikost u tumačenju fizičkih karakteristika posljednjeg izleglog pačeta. Ispitanici koji su opisivali pače kao čupavo ili žuto bili su u značajnoj manjini (1%), što ukazuje na manju učestalost drugih opisa u odnosu na odabrane opcije.

Grafikon 6: Osobine glavnog lika u bajci

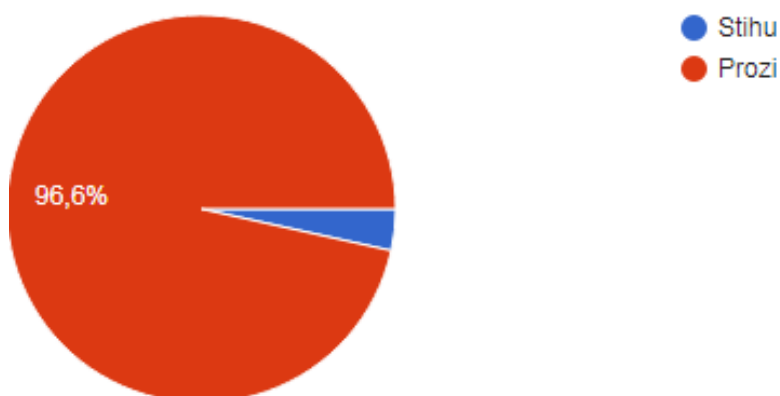
Ispitivanje o osobinama glavnog lika ukazuje na jasnu percepciju učenika. Prema većinskom mišljenju (93,8%), glavni lik je hrabar. Ova dominantna karakteristika može odražavati ključne momente u bajci, poput Ružnog pačeta suočenog s izazovima i predrasudama. Ostali odgovori,

kao što su lijenost i oholost, nijesu dobili značajniji broj glasova, ukazujući na konzistentnost u tumačenju hrabrosti kao ključnog elementa lika. Tek manji broj učenika smatra da je glavni lik bezobrazan, što ukazuje na relativno nisku podršku toj karakterizaciji.

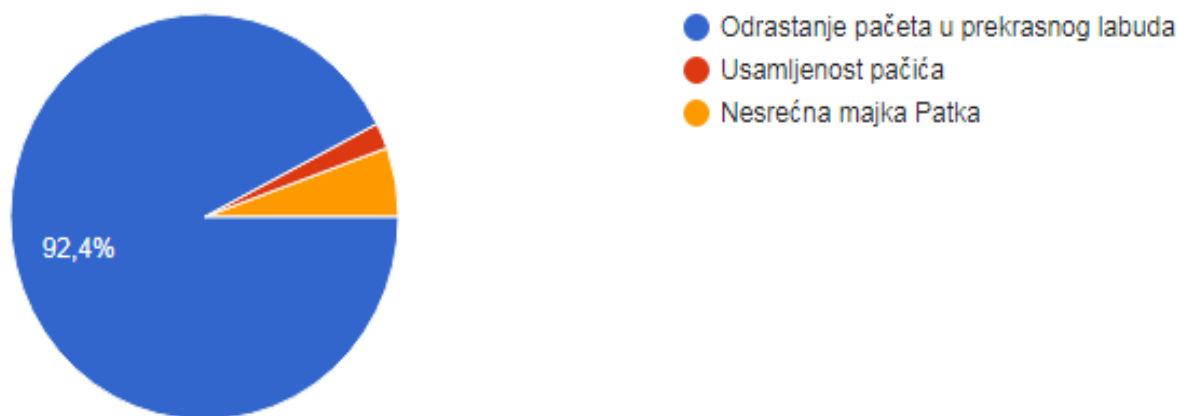
Grafikon 7: Osobine sporednih likova u bajci

Grafikon o osobinama sporednih likova jasno pokazuje da učenici dominantno percipiraju ove likove kao bezdušne (92,4%). Ovaj rezultat sugerise na izraženu karakterizaciju sporednih likova u bajci kao hladnih i neosjetljivih. Alternativne osobine poput dobrote, poslušnosti i plašljivosti nijesu dobile značajnu podršku, čime se potvrđuje konsenzus učenika oko glavne karakteristike sporednih likova u bajci "Ružno pače".

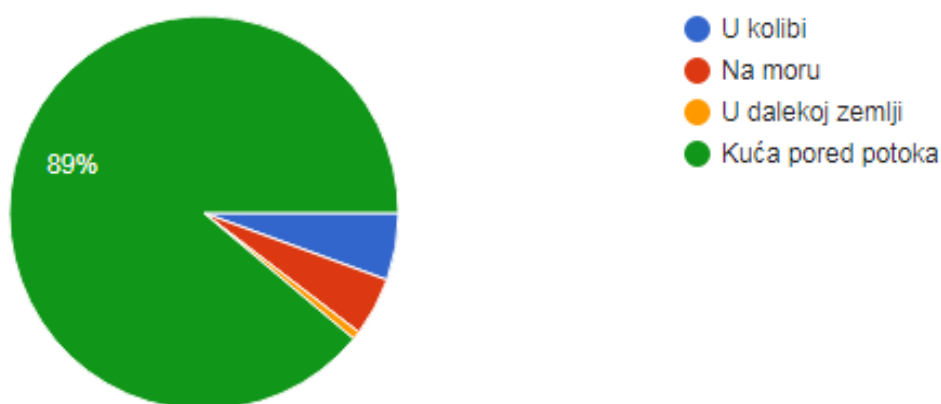
Grafikon 8: Stil pisanja bajke

Rezultati pokazuju da je većina učenika (96,6%) prepoznala da je bajka "Ružno pače" napisana u prozi. Ova dominacija podržava učestali stil pisanja bajki, čime se potvrđuje razumijevanje književnoteorijskih karakteristika žanra među ispitanicima. Svega mali broj učenika (3,4%) prepoznaje stih kao osnovni oblik pisanja ove bajke.

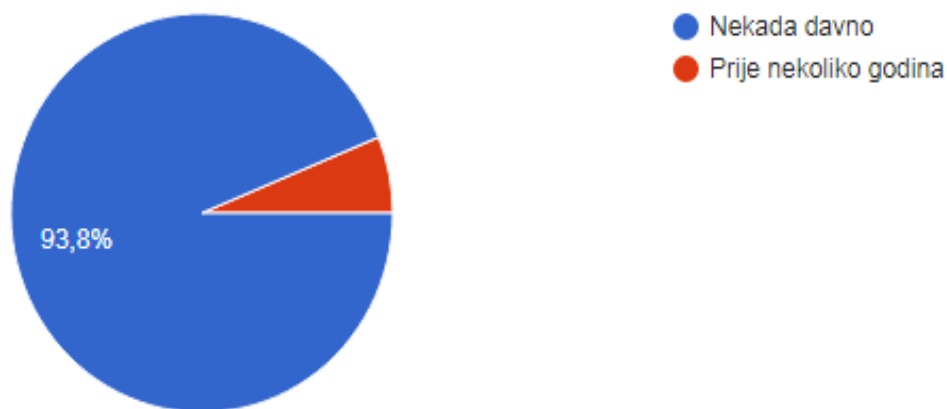
Grafikon 9: Završetak bajke

Grafikon pokazuje jasno preovlađujuće mišljenje učenika o završetku bajke "Ružno pače". Velika većina ispitanika (92,4%) prepoznaje srećan kraj u odrastanju pačeta u prekrasnog labuda. Ovaj odgovor odražava pozitivan doživljaj završetka priče i naglašava harmoničan tok događaja u bajci, što ukazuje na dublje razumijevanje i emotivnu povezanost učenika s pričom.

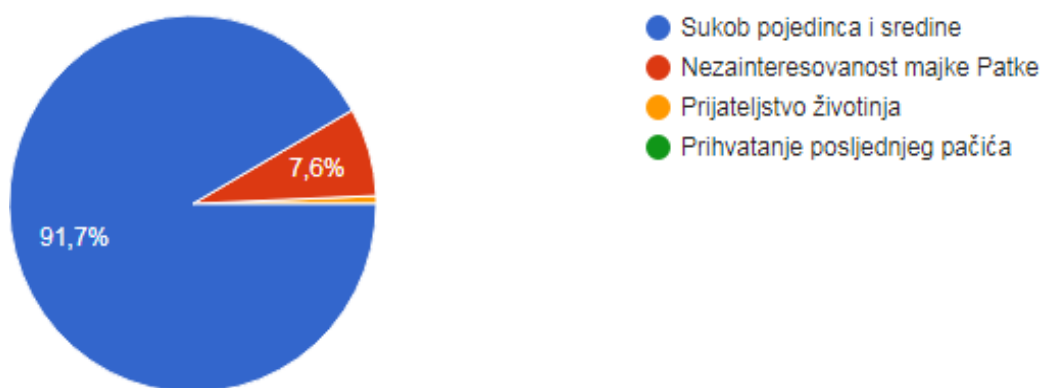
Grafikon 10: Mjesto dešavanja radnje u bajci

Učenici su jasno prepoznali da se radnja bajke "Ružno pače" odvijala u kući pored potoka, što ukazuje na pažljivo čitanje i razumijevanje priče. Visok procenat od 89% za ovu opciju ukazuje na konzistentnost odgovora i jasnoću koju su učenici imali u vezi sa mjestom dešavanja bajke.

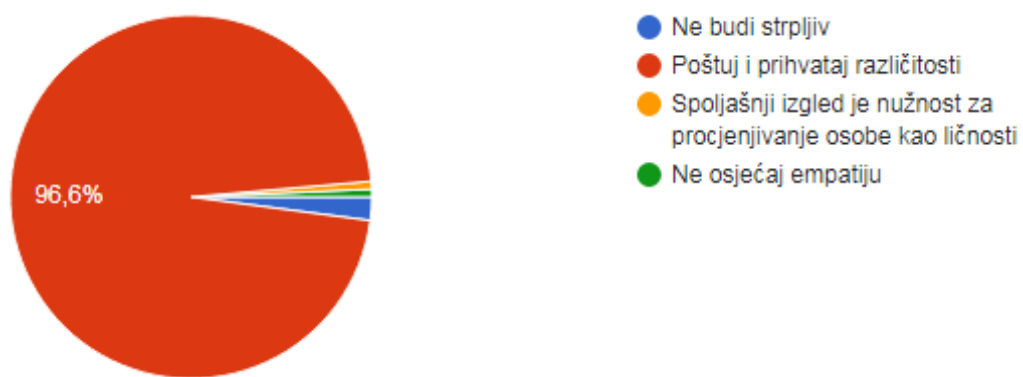
Grafikon 11: Vrijeme dešavanja radnje u bajci

Na datom grafikonu možemo vidjeti da je (93,8%) učenika prepoznala da se radnja bajke "Ružno pače" dešava prije nekoliko godina. Ovaj rezultat ukazuje na preciznost učenika u identifikaciji vremenskog okvira priče, pokazujući njihovo pažljivo razumijevanje konteksta i atmosfere bajke.

Grafikon 12: Konflikt u bajci

Na osnovu rezultata, primjećujemo da je veliki broj ispitanika (91,7%) prepoznala da se ključni konflikt u bajci "Ružno pače" odnosi na sukob između pojedinca i njegove sredine. Ovaj rezultat ukazuje na pažljivo uočavanje temeljnog sukoba u priči, gdje se naglašava sukob između različitosti individue i očekivanja sredine, što je ključni element u razumijevanju bajke.

Grafikon 13: Poruka bajke

Na temelju analize, jasno je da većina učenika (96,9%) uočava glavnu poruku bajke "Ružno pače". Njihovo prepoznavanje poruke da se poštuju i prihvataju različitosti ukazuje na duboko razumijevanje ključnih vrijednosti koje bajka promovira. Ova spoznaja naglašava važnost empatije i tolerancije kao centralnih tema koje bajka nudi čitaocima.

Bajka o ribaru i ribici

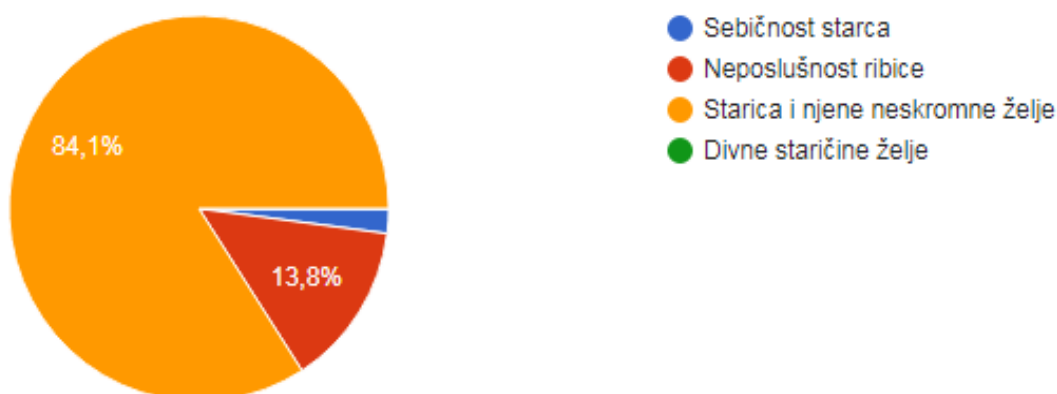
Aleksandar Sergejević Puškin

Bajka Aleksandra Sergejevića Puškina, poslužila je kao materijal našeg istraživanja, gdje smo pažljivo analizirali koliko su učenici usvojili ključne žanrovske karakteristike ove bajke. Kroz temeljnu analizu književnoteorijskih pojmova, istraživanje je osmišljeno s ciljem da pruži uvid u nivo razumijevanja ove poznate bajke među učenicima.

Grafikon 14: Definicija bajke

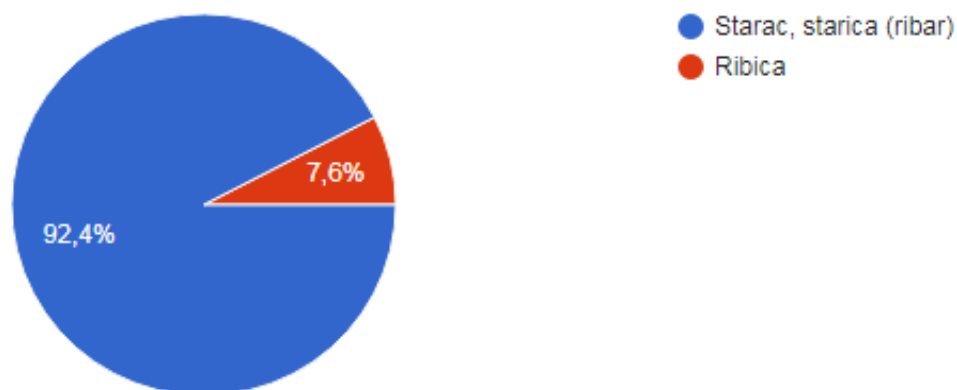
Na datom grafikonu možemo vidjeti da većina ispitanika, tačnije (96,6%), prepoznaje da su bajke priče sa izmišljenim likovima. Ova visoka stopa odražava jasno shvatanje da su bajke često obogaćene fantastičnim elementima i likovima koji proističu iz maštovite dimenzije, čime se potvrđuje široko prihvaćeno shvatanje žanrovske karakteristike bajki.

Grafikon 15: Tema bajke

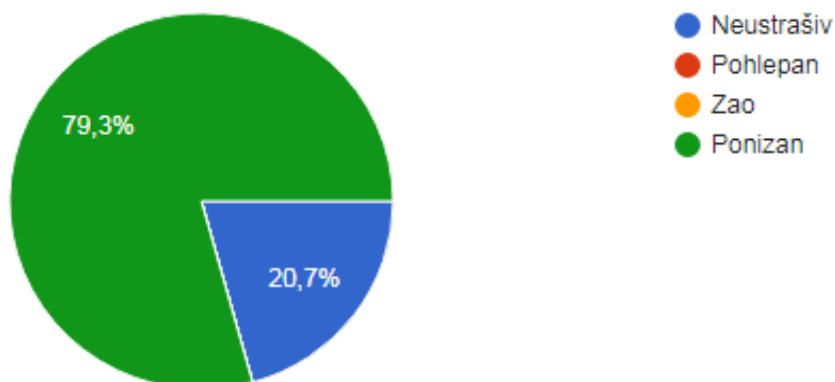
Na osnovu prikazanog grafikona, jasno se uočava da najveći broj ispitanika, preciznije (84,1%), naglašava temu kao priču o starici i njenim neskromnim željama. Ovi rezultati naglašavaju

konzistentnost u tumačenju tematskog elementa bajke, ističući da je odgovor "starica i njene neskromne želje" dominantan među ispitanicima.

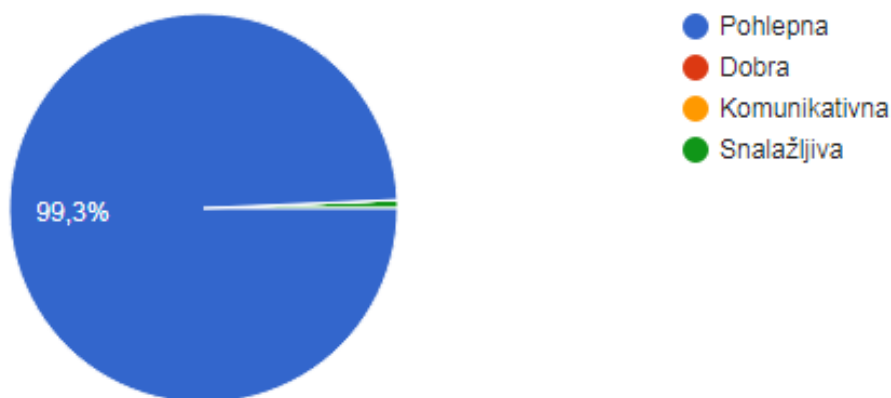
Grafikon 16: Stvarni likovi u bajci

Grafikon prikazuje raspodjelu stvarnih likova u bajci. Najveći dio, (92,4%), pripada starici i starcu (ribaru), dok ribica čini manji dio sa (7,6%). Učenici su usvojili pojam *lik*, što znači da znaju pravilno razlikovati stvarne likove od nestvarnih.

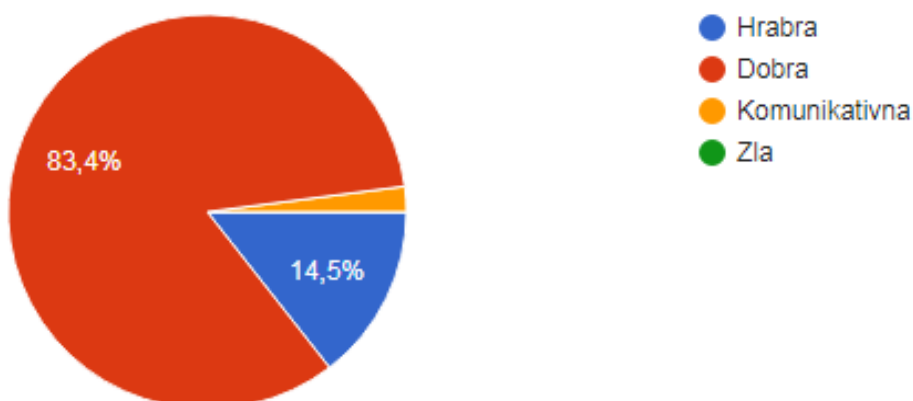
Grafikon 17: Osobine starca (ribara)

Odgovori na pitanje o osobinama starca prikazani su na grafikonu. Najveći dio, (79,3%), pokazuje da je starac ponizan, dok (20,7%) sugerise na njegovu neustrašivost. Pohlepan i zao nijesu dominantne osobine u ovom kontekstu.

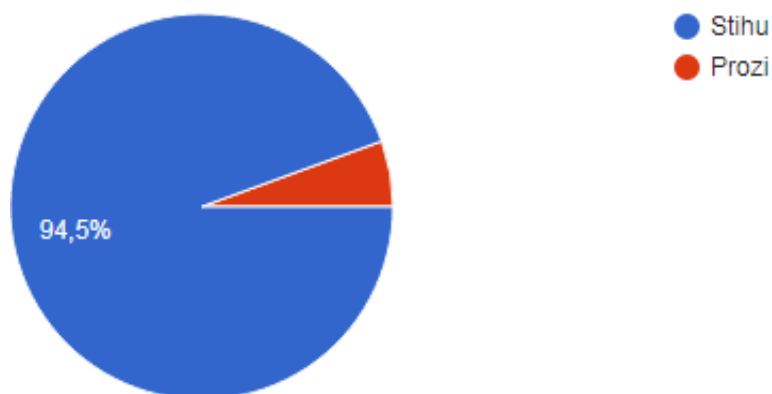
Grafikon 18: Osobine starice

Prikaz osobina starice u bajci prikazuje na preovlađujuću pohlepnost, sa visokih (99,3%). Suprotno tome, snalažljivost zauzima (0,7%), dok dobrota i komunikativnost nijesu zanemareni.

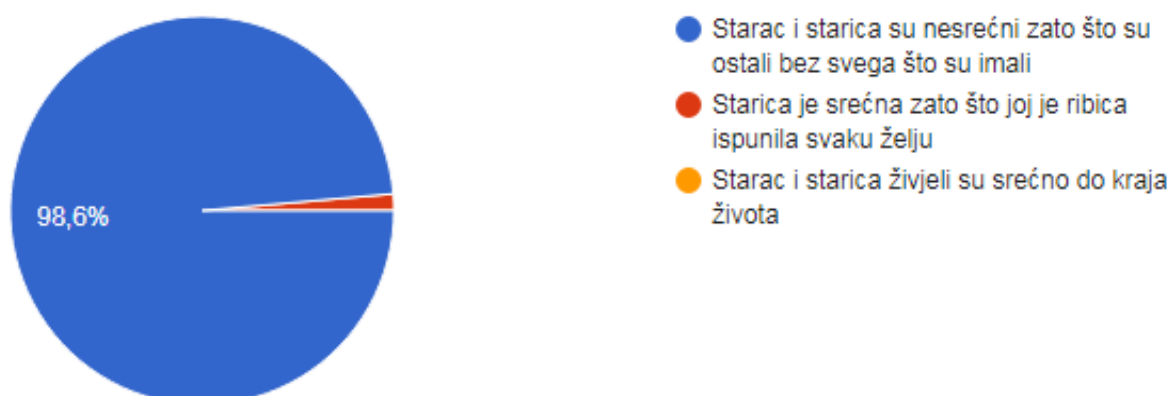
Grafikon 19: Osobine ribice

Grafikon prikazuje karakterne osobine ribice u bajci. Veliki broj ispitanika od (83,4%), ukazuje na njenu dobrotu, dok (14,5%) sugerise na hrabrost. Komunikativnost je zabilježena u malom broju glasova, dok nijedan glas ne podržava njenu zlu stranu.

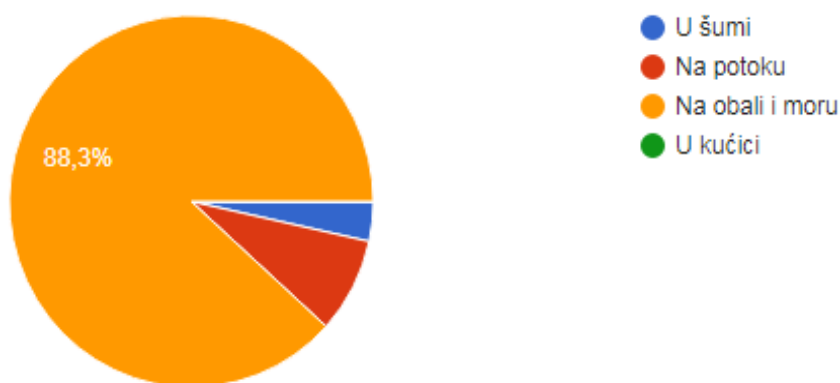
Grafikon 20: Stil pisanja bajke

Grafikon ilustruje stil pisanja bajke, pri čemu se značajna većina, od (94,5%), odnosi na stih, dok proza čini manji dio sa (5,5%). Poznato je da je bajka pisana u stihu, zato što ima rime i pisana je kao pjesma.

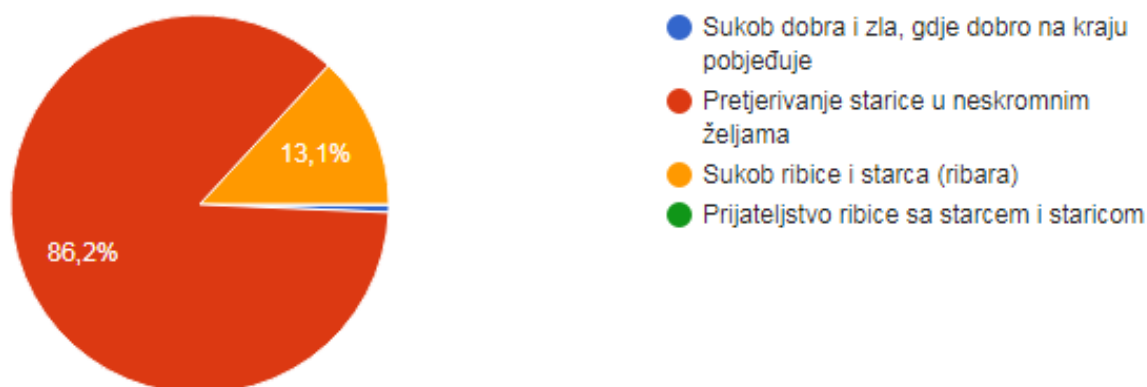
Grafikon 21: Završetak bajke

Grafikon pokazuje da se (98,6%) ispitanika slaže s završetkom bajke u kojem su starac i starica nesrećni jer su ostali bez svega što su imali. Samo (1,4%) podržava završetak u kojem je starica srećna jer joj je ribica ispunila svaku želju, dok nema podrške za opciju da su starac i starica živjeli srećno do kraja života.

Grafikon 22: Mjesto dešavanje radnje u bajci

Na datom grafikonu se prikazuje mjesto dešavanja radnje u bajci. Najveći dio, (88,3%), odlučuje se na radnju koja se dešava na obali i moru, dok šuma i potok čine manje učešće sa (3%) i (8%). Učenici su pravilno usvojili mjesto dešavanja radnje, takođe im je poznato da u bajkama mjesto može biti neodređeno.

Grafikon 23: Konflikt u bajci

Na ovom grafikonu možemo vidjeti analizu konflikta u bajci. Veliki broj od (86,2%), ukazuje na pretjerivanje starice u neskromnim željama kao osnovni izvor konflikta. Sukob između ribice i starca (ribara) čini (13,1%), dok je sudbina bazirana na sukobu dobra i zla, gdje dobro na kraju pobjeđuje, zabilježena sa (0,7%). Prijateljstvo ribice sa starcem i staricom nije naglašeno u ovom kontekstu.

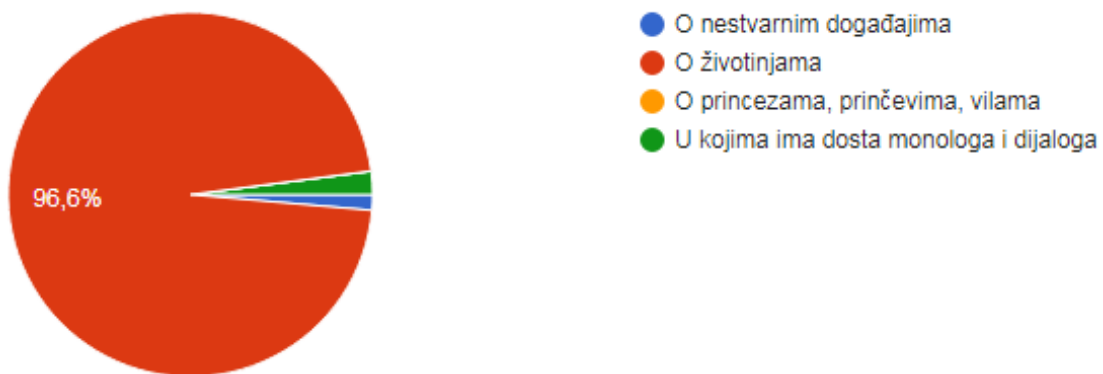
Grafikon 24: Poruka bajke

Prema datim rezultatima naglašeno je da glavna poruka ove bajke preovladava sa izuzetnih 95,5%. Ističe da kazna za pohlepnu staricu proističe iz osude časti i slijepe pohlepe za materijalnim bogatstvom. Opcije b, c i d nijesu značajno podržane u poređenju sa snažnim naglaskom na prvoj opciji.

Lav i miš

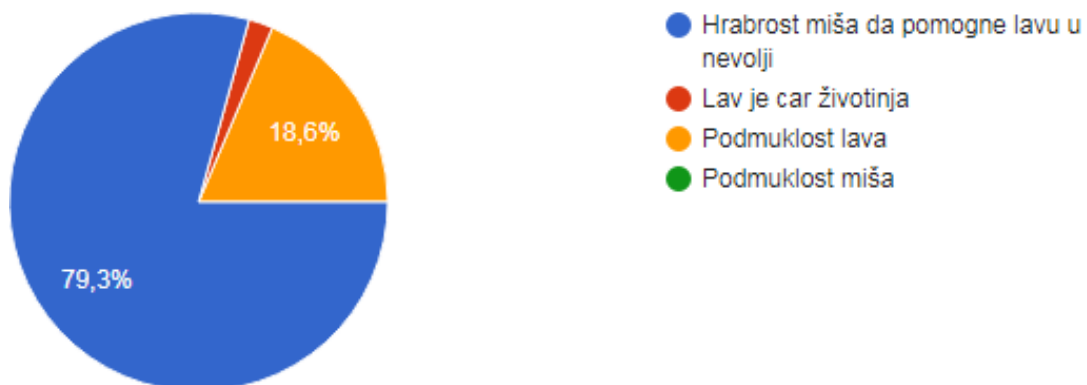
Ezop

U okviru istraživanja posvetili smo pažnju basni "Lav i miš" autora Ezopa, proučavajući nivo usvojenosti žanrovskih karakteristika ove basne među učenicima. Cilj nam je bio analizirati u kojoj mjeri su učenici razumjeli književnoteorijske pojmove povezane sa ovom basnom, čime smo stvorili osnovu za dalje sagledavanje njihove percepcije i razumijevanja ove klasične priče.

Grafikon 25: Definicija basne

Na grafikonu je vidljivo da čak (96,6%) učenika prepoznaje da su basne priče koje se bave životinjskim likovima. Ovo jasno ukazuje na visok stepen prepoznatljivosti žanrovskih karakteristika basni među ispitanim učenicima. Učenici su usvojili pojam *basna*, što znači da su im poznati književni termini koji bliže određuju ovu književnu vrstu.

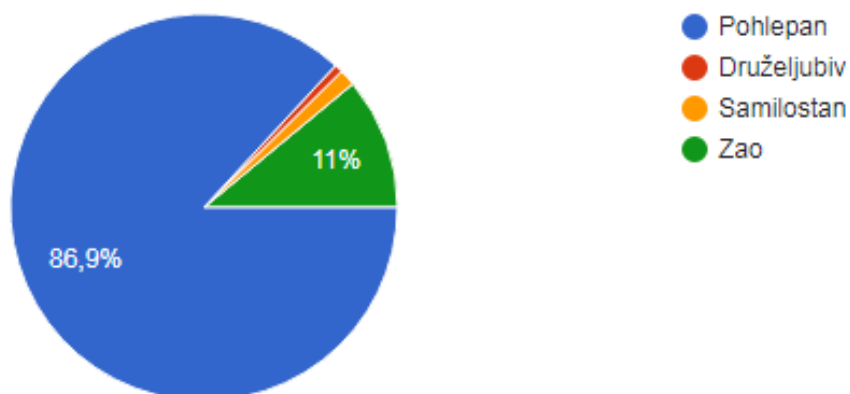
Grafikon 26: Tema basne

Grafikon pokazuje da većina učenika, tačnije 79,3%, prepoznaje temu basne "Lav i miš" kao hrabrost miša da pomogne lavu u nevolji. Ova visoka zastupljenost odgovora ukazuje na jasno shvatanje ključne poruke basne i naglašava važnost moralne dimenzije priče među učenicima.

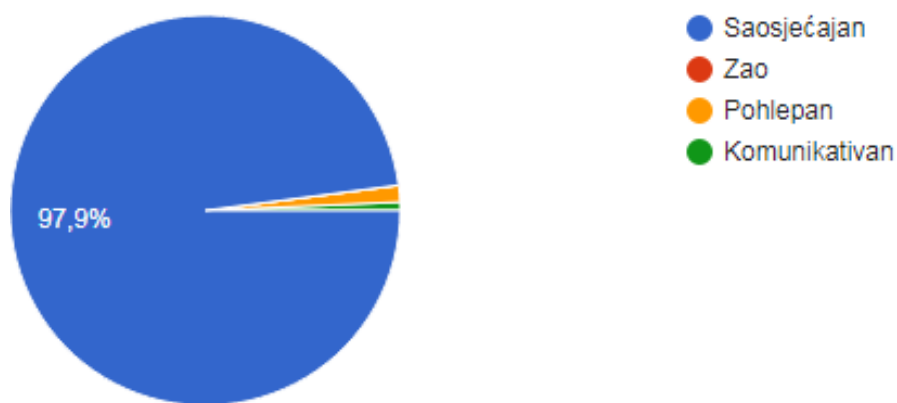
Grafikon 27: Likovi u basni

Svi učenici (100%) prepoznaju da su lav i miš klasični likovi u basni. Ostali likovi poput zeca i kornjače, lisice i gavrana, te cvrčka i mrava nijesu dominantni u odabiru likova za ovu basnu.

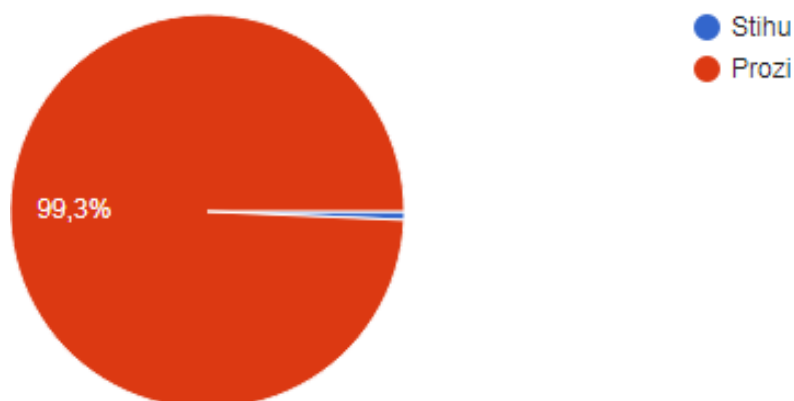
Grafikon 28: Osobine lava

Većina učenika (86,9%) smatra da su osobine lava oblikovane pohlepom, dok se (11%) izjasnilo da je lav zao. Druge osobine, poput druželjubitivosti i samilosti, nijesu istaknute kao karakteristične za ovog lika u basni.

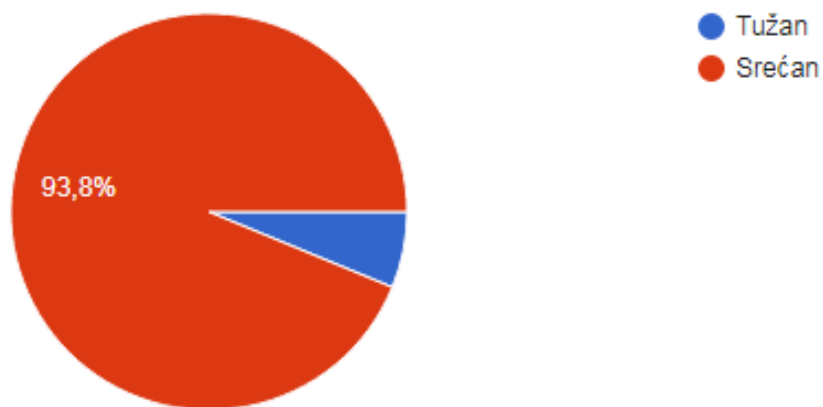
Grafikon 29: Osobine miša

Miš, kao ključni lik basne, prema većini učenika (97,9%), prepoznat je kao saosjećajan. Zla priroda nije povezana s mišem, dok su pohlepa i komunikativnost manje zastupljene u percepciji osobina ovog lika.

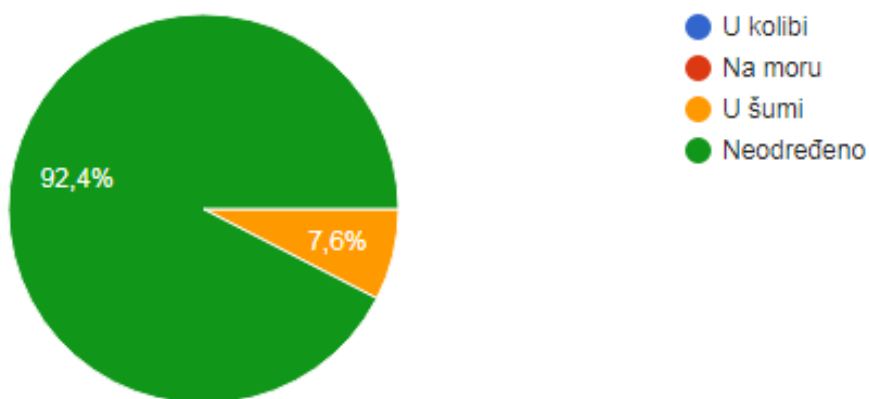
Grafikon 30: Stil pisanja basne

Praktično svi učenici (99,3%) prepoznaju da je ova basna pisana u prozi, što ukazuje na dominantan izbor književnog stila za ovu vrstu priče. Stih se pojavljuje kao manje zastupljena opcija (0,7%).

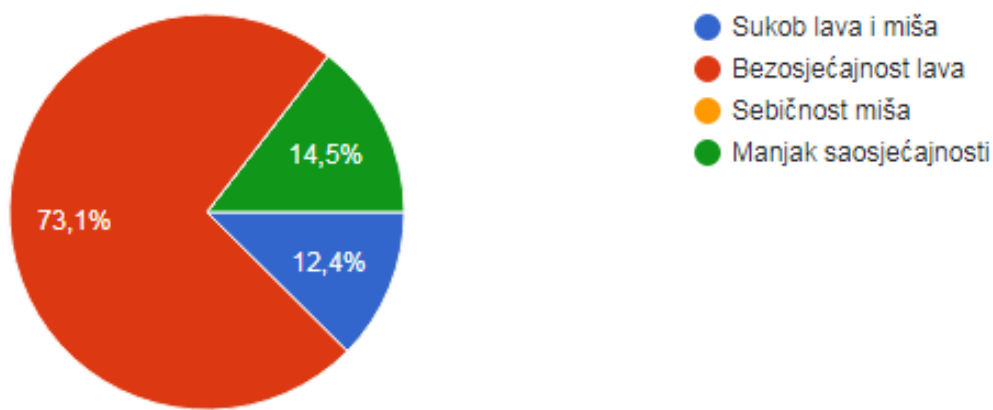
Grafikon 31: Završetak basne

Većina učenika (93,8%) smatra da je završetak ove basne srećan, dok je manji procenat (6,2%) naglasio da je tužan. Ovi rezultati ukazuju na pretežno pozitivan ton završetka basne.

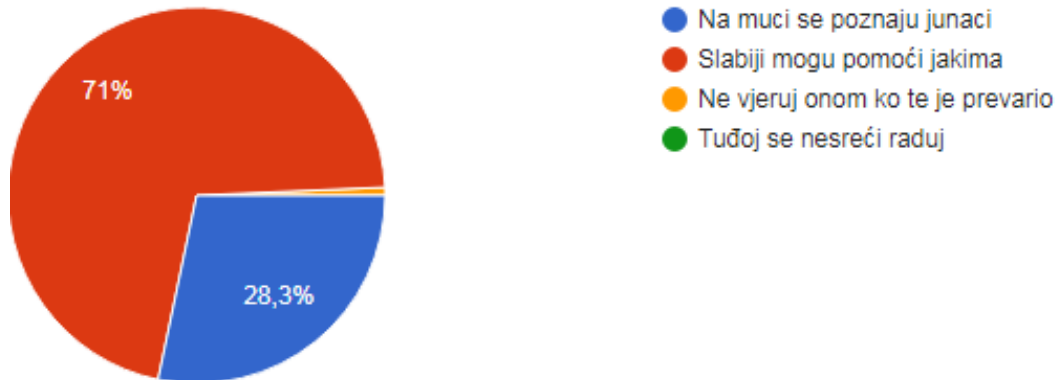
Grafikon 32: Mjesto dešavanja radnje

Grafikon jasno ukazuje da većina učenika, tačnije (92,4%), smatra da mjesto dešavanja radnje basne "Lav i miš" nije precizno određeno. Ova neodređenost dopušta široku interpretaciju priče i omogućava čitalacima da je prenose u različite kontekste.

Grafikon 33: Konflikt u basni

Na osnovu rezultata, većina učenika, (73,1%), vidi konflikt u bezosjećajnosti lava. Ova percepcija konflikta ukazuje na prepoznavanje moralnih aspekata basne, naglašavajući važnost saosjećajnosti i moralnih vrijednosti u priči.

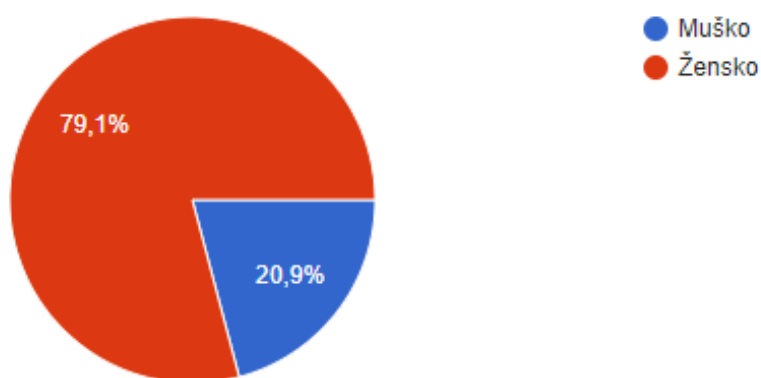

Grafikon 34: Pouka basne

Rezultati pokazuju da većina učenika, čak (71%), vidi glavnu pouku basne "Lav i miš" u ideji da slabiji mogu pomoći jakima. Ova interpretacija otkriva dublje razumijevanje moralne dimenzije priče i naglašava važnost uzajamnosti i solidarnosti.

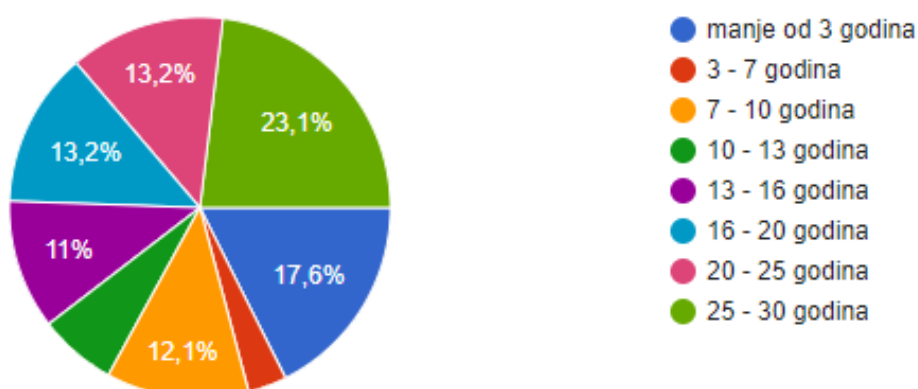
ANKETNI UPITNIK ZA UČITELJE

U okviru daljeg istraživanja, primijenili smo anketni upitnik specifično namijenjen učiteljima. Cilj je bio prikupiti mišljenja i stavove nastavnika, istražujući istovremeno izazove koji se pojavljuju tokom pripreme i sprovođenja procesa usvajanja žanrovskih karakteristika bajki i basni. Ovaj upitnik nam je pružio uvid u perspektive učitelja, doprinoseći dubljem razumijevanju kako se ovi žanrovi integrišu u nastavni plan i program.

Grafikon 35: Polna struktura učitelja/ica

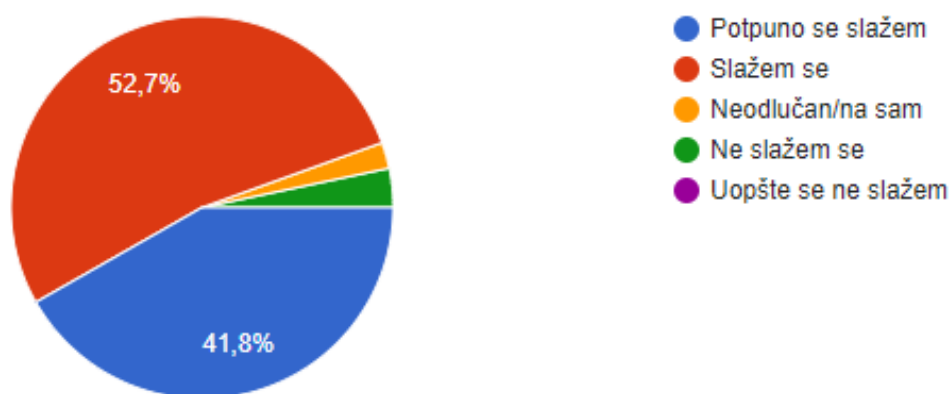
Rezultati ankete pokazuju da je većina ispitanika ženskog pola, s obzirom na visok procenat od (79,1%), dok je muški pol zastupljen sa (20,9%). Ovi podaci pružaju uvid u rodnu dinamiku učiteljskog uzorka.

Grafikon 36: Godine staža u nastavi

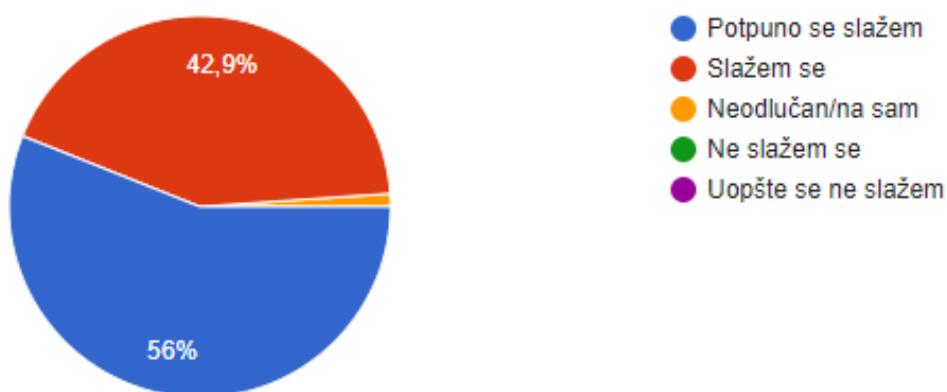
Grafikon prikazuje raspodjelu godina staža u nastavi među ispitanim učiteljima. Najveći procenat (23,1%), odnosi se na nastavnike sa stažem od 25 do 30 godina, (17,6%) su oni koji rade

manje od 3 godine, (12,1%) su oni koji rade 7 do 10 godina, (11%) su oni koji rade 13 do 16 godina, (13,2%) su oni koji rade 16 – 20 godina. Značajan broj učitelja ima staž od 20 do 25 godina (13,2%), dok se ostatak raspoređuje u različite kategorije staža, sa manjim procentima. Ovi rezultati pružaju uvid u iskustvo učitelja u svjetlu godina provedenih u obrazovanju.

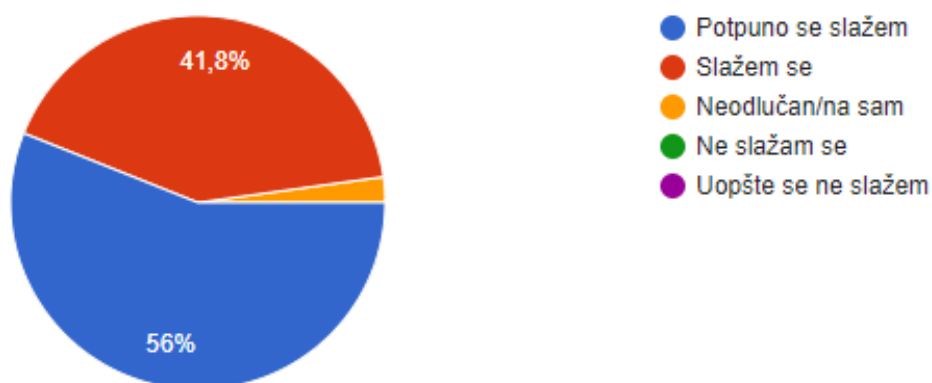
Grafikon 37: Početak i završetak bajke

Ispitanici su uvjereni da učenici prepoznaju da bajke često sadrže stereotipan početak i kraj, karakteristične nerealne književne likove, kao i fantastične događaje, praćene prepoznatljivim tonom pripovijedanja ("nekada davno"). Ovi rezultati ukazuju da većina ispitanika djelimično ili potpuno dijeli ovo uvjerenje, pri čemu (41,8%) potpuno, a (52,7%) djelimično izražava saglasnost.

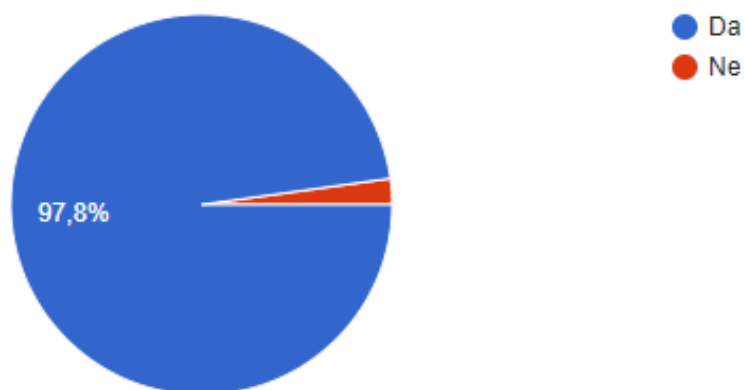
Grafikon 38: Pozitivni/negativni likovi

Većina ispitanika, (56%), potpuno se slaže s tvrdnjom da učenici u bajci prepoznaju razliku između likova koji nose negativne i pozitivne osobine. Dodatnih (42,9%) iskazuje saglasnost na ovu temu. Ovi rezultati sugerišu na široko prihvatanje stava da učenici razvijaju sposobnost prepoznavanja moralnih dimenzija unutar likova u bajkama.

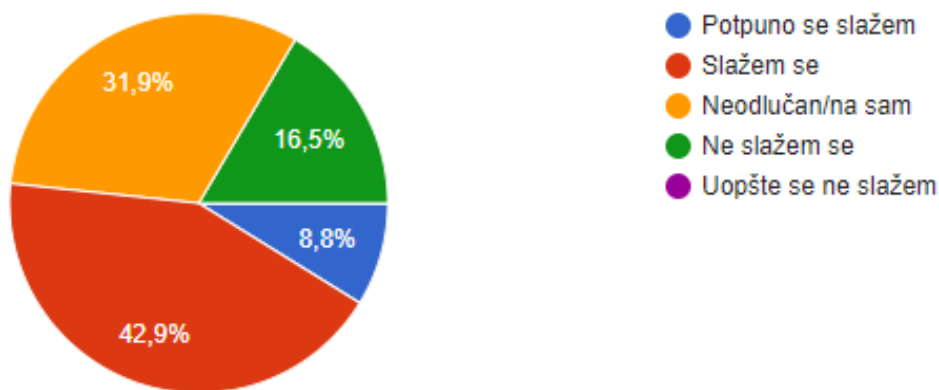
Grafikon 39: Čudesni događaji (stvarni, nestvarni) likovi

Istraživanje pokazuje snažnu saglasnost među ispitanicima u vezi s tvrdnjom, da učenici prepoznaju bajke kao priče o čudesnim događajima i stvarnim ili nestvarnim likovima. Čak (56%) potpuno se slaže s ovim stanovištem, dok (41,8%) izražava djelimičnu saglasnost. Ovi rezultati ukazuju na široko prihvatanje percepcije bajki kao žanra koji učenici prepoznaju po svojoj specifičnoj narativnoj strukturi i elementima fantastike.

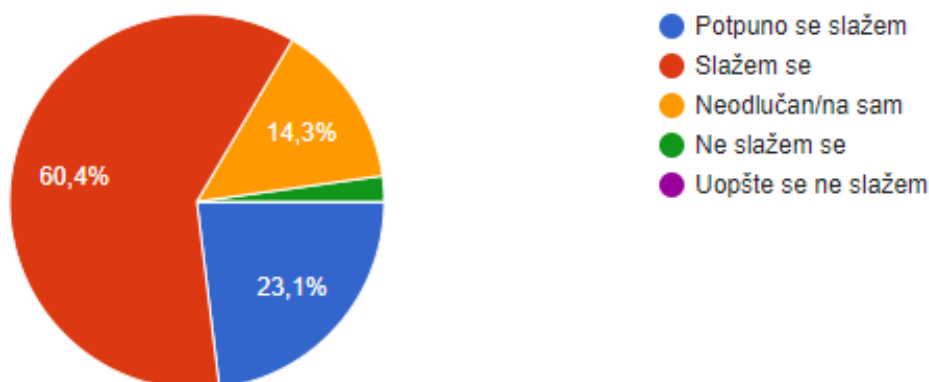
Grafikon 40: Poznate bajke/glavni likovi u njima

Rezultati ukazuju na visok nivo informisanosti učenika, gdje čak (97,8%) potvrđuje da su u stanju nabrojati poznate bajke i njihove glavne likove. Samo (2,2%) iskazuje nedostatak ovog znanja. Ovi podaci sugerišu na široku prisutnost bajki u svijesti učenika, što može imati pozitivan uticaj na razvoj njihovih književnih i kreativnih kapaciteta.

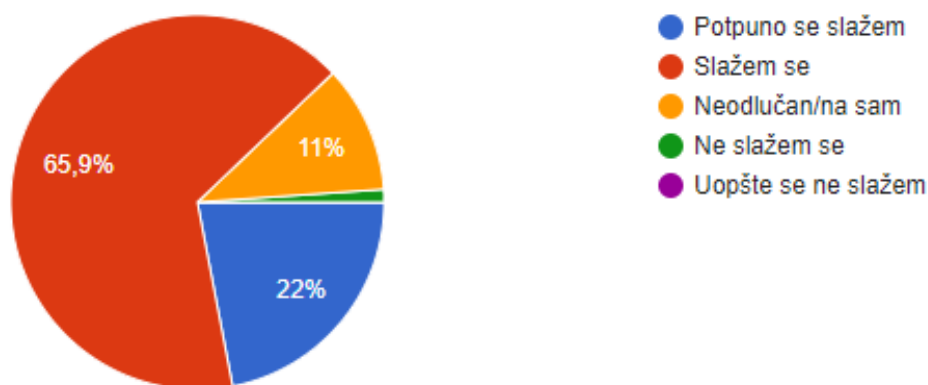
Grafikon 41: Simbolika brojeva u bajkama

Veći dio ispitanika, njih (51,7%), potpuno ili djelimično se slaže s tvrdnjom da učenici poznaju kako se koristi simbolika brojeva u bajkama. Preciznije, (8,8%) potpuno se slaže, dok (42,9%) izražava djelimičnu saglasnost. Ipak, (31,9%) iskazuje nesigurnost u vezi sa ovom temom, a (16,5%) se ne slaže ili uopšte ne slaže s tvrdnjom.

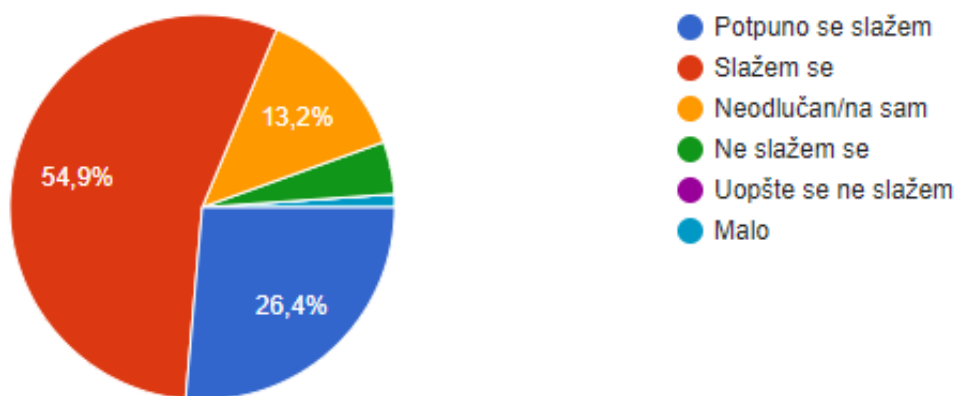
Grafikon 42: Pojmovi (književni lik, narodna ili umjetnička bajka) razlika (bajka – realistička priča)

Rezultati ukazuju na visok nivo saglasnosti među ispitanicima u vezi sa sposobnošću učenika da koriste i razumiju ključne pojmove u kontekstu bajki. Čak (83,5%) iskazuje potpunu ili djelimičnu saglasnost. Od toga, (23,1%) ispitanika potpuno se slaže, dok (60,4%) izražava djelimičnu saglasnost. Manji procenat, (14,3%), ostaje neodlučan, dok se samo (2,2%) ne slaže ili uopšte ne slaže s iznetim tvrdnjama. Ovi podaci naglašavaju poznavanje ključnih književnih pojmova kod učenika.

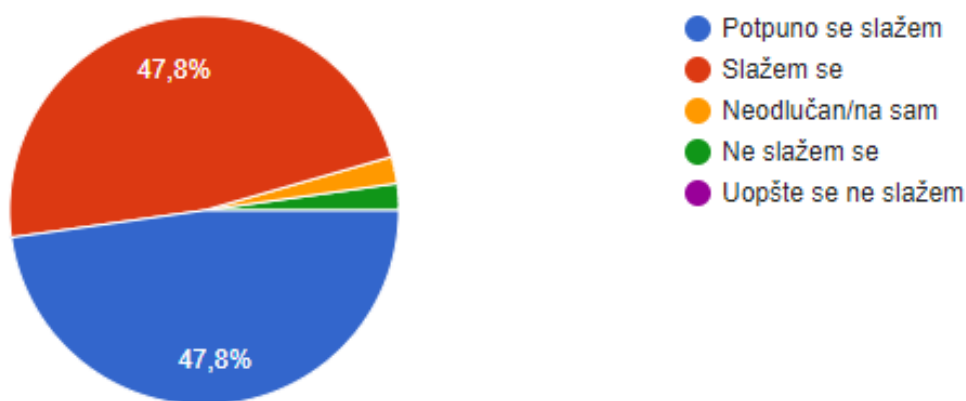
Grafikon 43: Granica (realistični svijet – realistična priča) nerealni svijet – bajka

Prema rezultatima veći dio ispitanika, njih 87,9%, potpuno ili djelimično se slaže s tvrdnjom da učenici prepoznaju granicu između realnog svijeta, opisanog u priči, i nerealnog svijeta, opisanog u bajci. Preciznije, (22%) potpuno se slaže, dok čak (65,9%) izražava djelimičnu saglasnost. Manji procenat, (11%), ostaje neodlučan, dok se samo (1,1%) ne slaže ili uopšte ne slaže s iznijetim tvrdnjama.

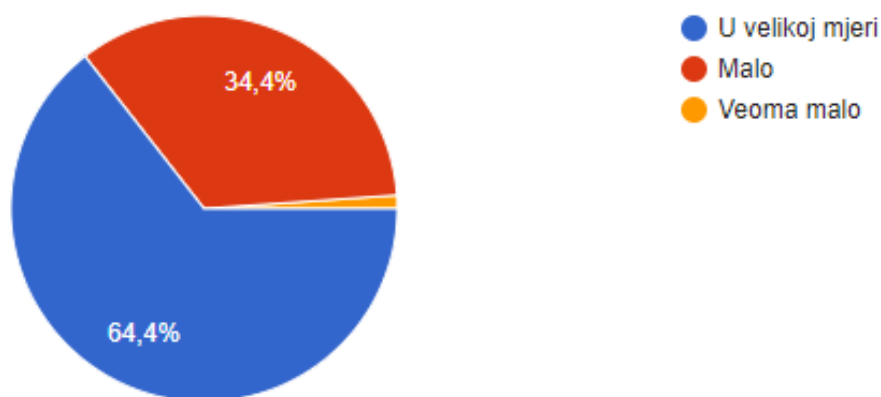
Grafikon 44: Mjesto i vrijeme radnje u bajci

Na osnovu grafikona, rezultati ukazuju na visok nivo saglasnosti među ispitanicima u vezi sa tvrdnjom, da učenici znaju da su mjesto i vrijeme u bajci često neodređeni. Čak 81,3% iskazuje potpunu ili djelimičnu saglasnost. Od toga, 26,4% ispitanika potpuno se slaže, dok 54,9% izražava djelimičnu saglasnost. Manji procenat, 13,2%, ostaje neodlučan, dok se samo 4,8% ne slaže ili uopšte ne slaže s iznijetim tvrdnjama. Ovi podaci naglašavaju svijest učenika o karakterističnim elementima vremena i prostora u bajkama.

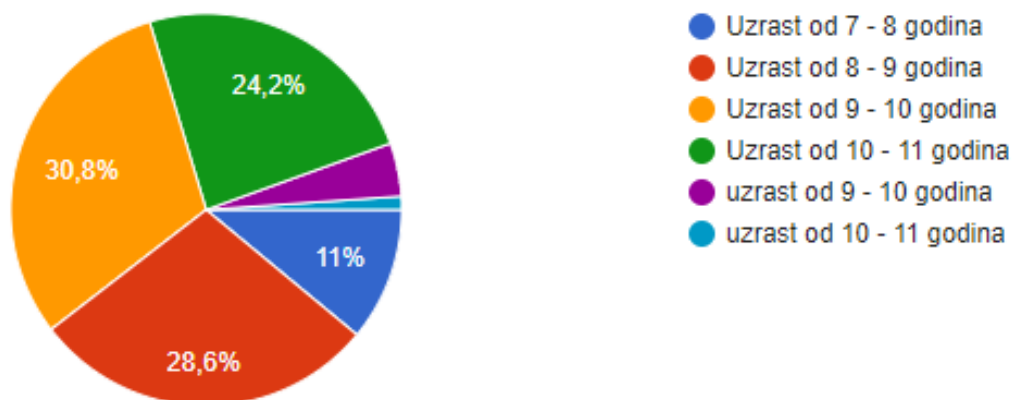
Grafikon 45: Tema – sukob dobra i zla / dobro na kraju pobjeđuje

Ispitanici snažno prepoznaju da učenici razumiju temu bajki, gdje najčešće dobro bude nagrađeno, zlo kažnjeno. Visok procenat saglasnosti od (95,6%) ilustruje čvrsto uvjerenje da učenici prepoznaju ovu tematsku dinamiku u bajkama. Preciznije, (47,8%) ispitanika potpuno se slaže, dok još (47,8%) izražava djelimičnu saglasnost. Manji procenat ostaje neodlučan, dok se samo (1,1%) ne slaže ili uopšte ne slaže s ovim zapažanjem. Ovi rezultati naglašavaju preovlađujući stav o prepoznavanju moralne dinamike u bajkama među učenicima.

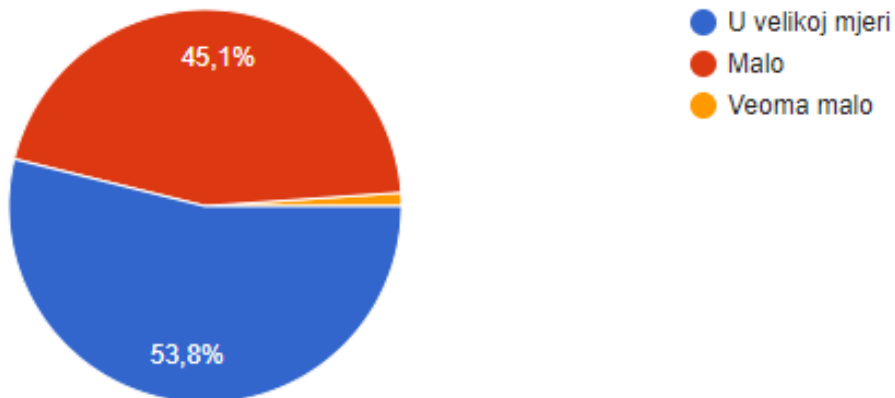
Grafikon 46: Uticaj bajke na dječiju maštu

Rezultati istraživanja jasno ukazuju na snažan uticaj bajki na dječiju maštu. Čak (64,4%) ispitanika smatra da bajke imaju velikog uticaja na maštu djece. Sa druge strane, manji procenat, ali i dalje značajan, od (34,4%), izražava mišljenje da bajke imaju samo mali uticaj na maštu djece. Odsustvo izraženog odgovora, veoma malo, ukazuje na mali procenat ispitanika koji ne smatraju da bajke značajno utiču na dječiju maštu. Ovi rezultati svjedoče o prepoznatom doprinosu bajki u podsticanju kreativnosti i maštovitosti kod djece.

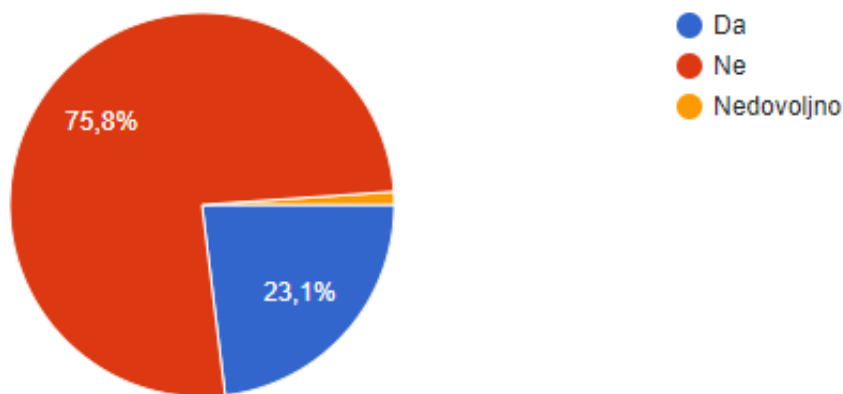
Grafikon 47: Razumijevanje bajke / uzrast

Prema mišljenju ispitanika, većina smatra da se učenici najbolje identifikuju s bajkama u uzrastu od 9 do 10 godina (30,8%), dok uzrasti od 8 do 9 godina (28,6%) i od 10 do 11 godina (24,2%) takođe predstavljaju značajne periode za razumijevanje bajki. Uzrast od 7 do 8 godina, s (11%), dobija manje podrške u ovom kontekstu.

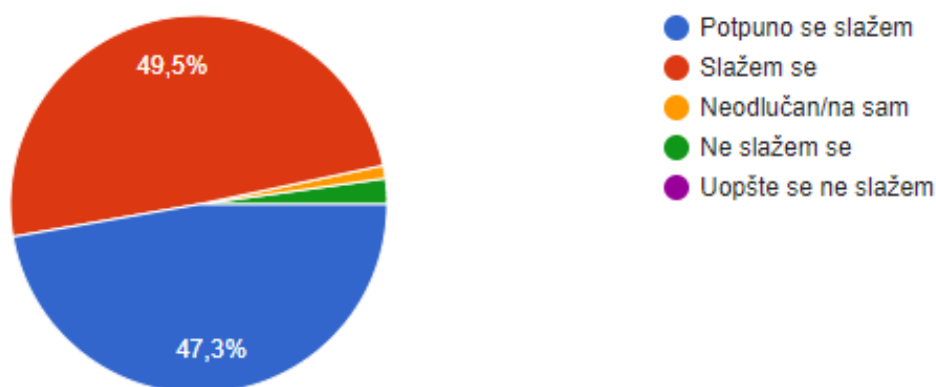
Grafikon 48: Uticaj poruke bajke na formiranje dječijeg logičkog mišljenja

Rezultati istraživanja pokazuju da većina ispitanika, (53,8%), vjeruje da poruka bajki ima značajan uticaj na formiranje dječijeg logičkog mišljenja. Ipak, (45,1%) smatra da taj uticaj može biti samo mali. Odsustvo odgovora "Veoma malo" ukazuje na relativno malu podršku ovoj opciji.

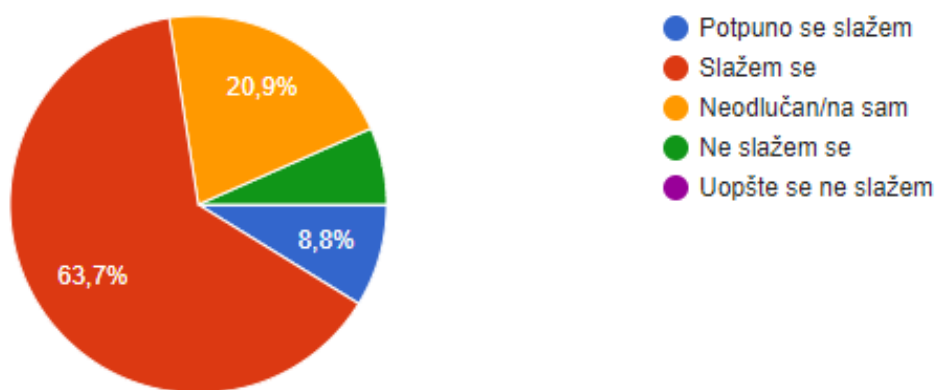
Grafikon 49: Podsticaj roditelja za čitanjem bajke

Istraživanje otkriva da većina ispitanika (75,8%) smatra da roditelji nedovoljno podstiču učenike da čitaju bajke. Samo (23,1%) ispitanika smatra da roditelji dovoljno podstiču ovu aktivnost, dok postoji mali procenat (1,1%) koji izražava neodlučnost u vezi sa ovim pitanjem.

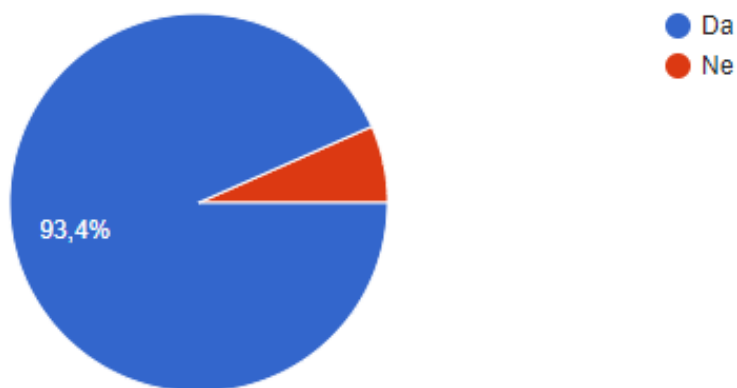
Grafikon 50: Basna – kratka priča u kojoj životinje oponašaju ljudske osobine

Na osnovu grafikona većina ispitanika, (96,8%), potpuno ili djelimično se slaže s tvrdnjom da učenici prepoznaju basnu kao kratku priču u kojoj životinje oponašaju ljudske osobine. Preciznije, (47,3%) ispitanika potpuno se slaže, dok (49,5%) izražava djelimičnu saglasnost. Mali procenat, (2,2%), ostaje neodlučan, dok se samo (1,1%) ne slaže ili uopšte ne slaže s iznijetim tvrdnjama.

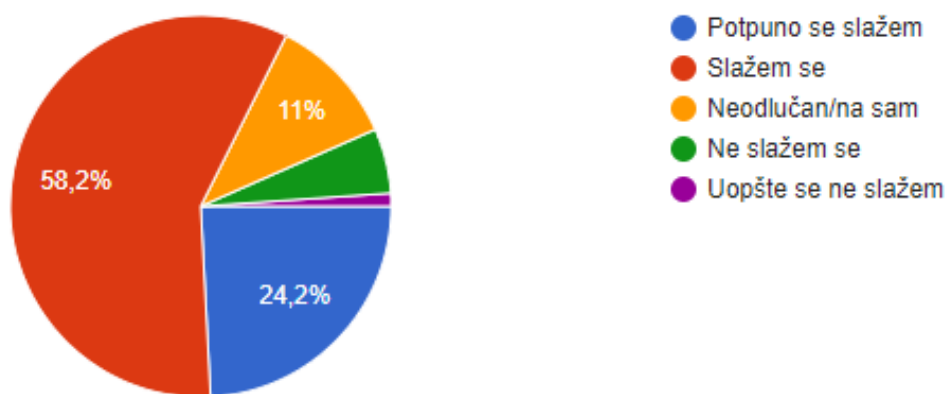
Grafikon 51: Basna – dramski elementi

Rezultati istraživanja ukazuju na preovlađujući stav među ispitanicima da učenici prepoznaju dramske elemente u basnama. Čak (72,5%) iskazuje potpunu ili djelimičnu saglasnost. Od toga, (8,8%) ispitanika potpuno se slaže, dok (63,7%) izražava djelimičnu saglasnost. Manji procenat, (20,9%), ostaje neodlučan, dok se samo (6,6%) ne slaže ili uopšte ne slaže s iznijetim tvrdnjama.

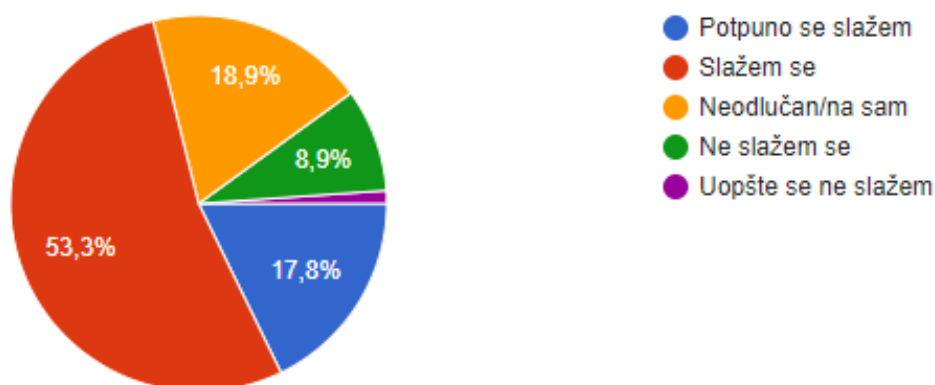
Grafikon 52: Poznati basne / poznati likovi u njima

Veći dio ispitanika, (93,4%), potvrđuje da su učenici u stanju nabrojati poznate basne i glavne likove u njima. Samo (6,6%) izražava nedostatak ovog znanja. Ovi rezultati ukazuju na široko prepoznavanje poznatih basni i njihovih ključnih likova među učenicima.

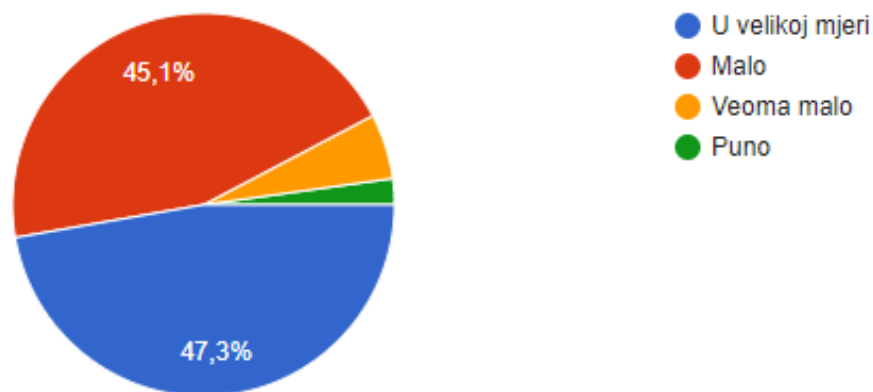
Grafikon 53: Obilježja basne (alegorija i poučan završetak)

Rezultati ukazuju na saglasnost među ispitanicima kada je u pitanju prepoznavanje karakterističnih elemenata basne. Čak (82,4%) ispitanika se potpuno ili djelimično slaže da učenici razumiju da su obilježja basne izražena kroz alegoriju (pri prikazivanju ljudskih karaktera putem životinja) i poučan završetak. Od toga, (24,2%) se potpuno slaže, a (58,2%) izražava djelimičnu saglasnost. Manji procenat, (11%), ostaje neodlučan, dok se samo (1,1%) ne slaže ili uopšte ne slaže s iznijetim tvrdnjama.

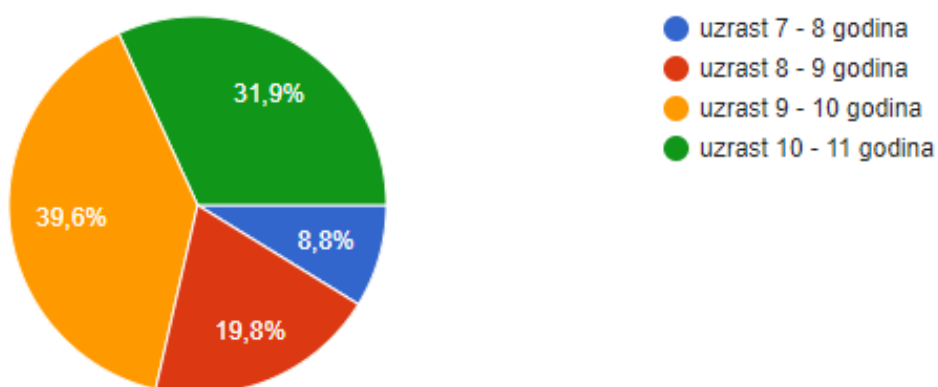
*Grafikon 54: Struktura basne: prvi dio (osnovna fabula)
drugo dio (pouka koja se upućuje čitaocu)*

Ispitanici jasno prepoznaju strukturu basne kao dvodjelnu, gdje prvi dio čini osnovna fabula, dok drugi dio predstavlja pouku upućenu čitaocu. Saglasnost od (71,1%) pokazuje da većina ispitanika potpuno ili djelimično dijeli ovaj stav. Preciznije, (17,8%) se potpuno slaže, a (53,3%) izražava djelimičnu saglasnost. Manji procenat, (18,9%), ostaje neodlučan, dok se samo (8,9%) ne slaže ili uopšte ne slaže s iznijetim tvrdnjama.

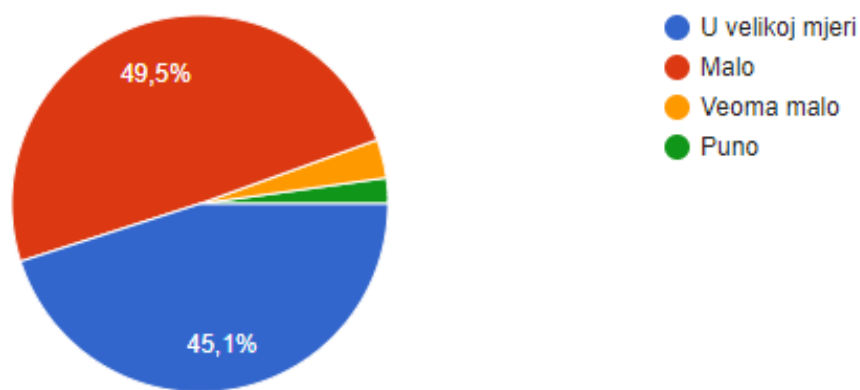
Grafikon 55: Uticaj basne na dječiju maštu

Na datom grafikonu rezultati prikazuju različite stavove o uticaju basni na dječiju maštu. Veći dio, (47,3%), smatra da basne imaju značajan uticaj na dječiju maštu, dok (45,1%) iskazuje mišljenje da je taj uticaj samo mali. Odsustvo opcije "Veoma malo" ukazuje na ograničenu podršku ovom stavu.

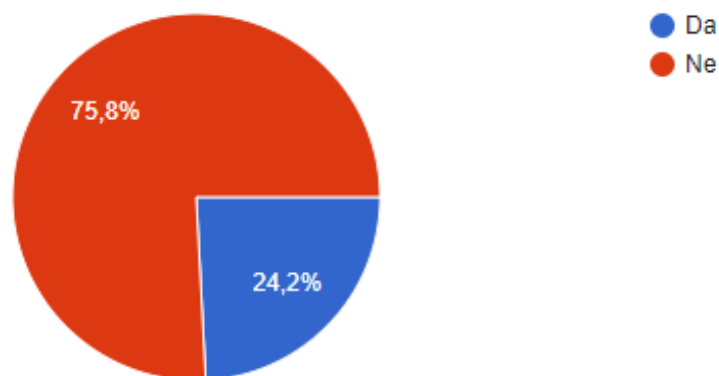
Grafikon 56: Razumijevanje basne / uzrast

Ispitanici su podijeljeni u vezi s uzrastom u kojem učenici najbolje razumiju basnu. Ipak, najveći procenat, (39,6%), smatra da je uzrast od 9 do 10 godina optimalan za razumijevanje basne. Ostali uzrasti (od 7 do 8 godina, od 8 do 9 godina i od 10 do 11 godina) takođe dobijaju značajan procenat podrške, (8,8%), (19,8%), odnosno (31,9%).

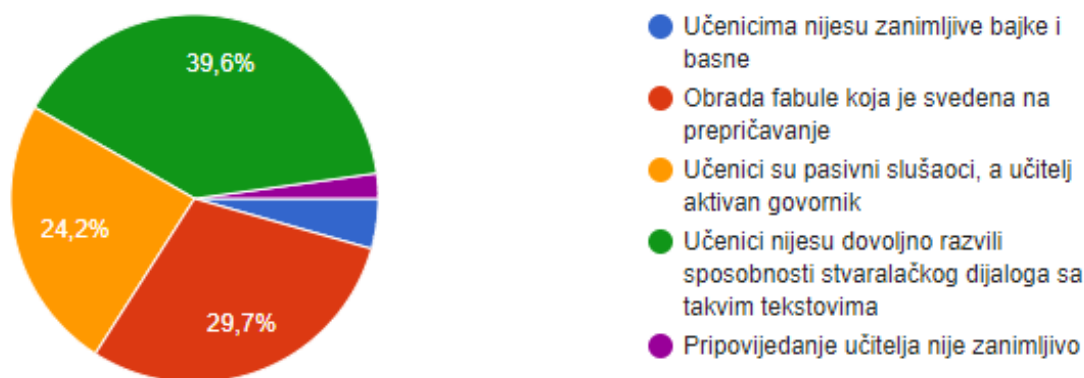
Grafikon 57: Uticaj pouke basne na formiranje dječijeg logičkog mišljenja

Rezultati istraživanja pokazuju da postoji podjednaka podjela među ispitanicima u vezi sa uticajem pouke basne na formiranje dječijeg logičkog mišljenja. Tačnije, (45,1%) smatra da pouka basne ima značajan uticaj, dok (49,5%) misli da je taj uticaj samo mali. Odsustvo opcije "veoma malo" ukazuje na izvjesnu rezervu u vezi s minimalnim uticajem.

Grafikon 58: Podsticaj roditelja za čitanjem basne

Veći dio ispitanika, njih (75,8%), smatra da roditelji nedovoljno podstiču učenike da čitaju basne. Samo (24,2%) smatra da roditelji pružaju dovoljno podrške ovoj aktivnosti. Ovi rezultati sugerišu na potrebu za povećanim roditeljskim angažmanom u promociji čitanja basni među djecom.

Grafikon 59: Poteškoće prilikom usvajanja žanrovskih karakteristika bajke i basne

Većina ispitanika (preko 39%) identifikuje nedovoljno razvijene sposobnosti stvaralačkog dijaloga kao ključni izazov u usvajanju žanrovskih karakteristika bajke i basne kod učenika mlađih razreda. Međutim, neki ističu da učenici često zauzimaju pasivnu ulogu dok je učitelj aktivan govornik, dok drugi naglašavaju da poteškoće proizlaze iz svedene obrade fabule na prepričavanje. Važno je napomenuti da nezanimljivo pripovijedanje učitelja predstavlja rizik, dok se takođe ukazuje na potrebu za podsticanjem interesovanja učenika za bajke i basne, kako bi se ove književne vrste uspješno integrisale u nastavni program mlađih uzrasta osnovne škole.

DISKUSIJA

Sprovedenim istraživanjem ispitana je usvojenost žanrovskih karakteristika bajke i basne, tj. utvrđeno je na koji način su učenici petog razreda usvojili književnoteorijske pojmove.

Glavni zadatak je bio da se utvrdi da li su učenici usvojili žanrovske karakteristike bajke i basne. Učenici su na zadovoljavajućem nivou usvojili pojmove koji se odnose na bajku i basnu.

Jedan od definisanih zadataka bio je da se utvrdi da li učenici imaju poteškoća u usvajanju žanrovskih karakteristika bajke i basne. Rezultati istraživanja su potvrdili hipotezu da učenici nemaju poteškoća prilikom usvajanja književnoteorijskih termina koji se odnose na bajku i basnu. Rezultati pokazuju da učenici nijesu pravili ogromne greške pri usvajanju pojmova, već da su im neki termini bili nepoznati, pa ih je trebalo pojasniti.

Sljedeći zadatak je bio da utvrdimo da li postoji zainteresovanost kod učenika prilikom usvajanja žanrovskih karakteristika bajke i basne. Rezultati istraživanja su potvrdili hipotezu da su učenici zainteresovani prilikom usvajanja pojmova koji odlikuju bajku i basnu, ali svakako se mogla primijetiti nezainteresovanost kod manjeg broja učenika za ove dvije književne vrste. Rezultati koji pokazuju da učenici znaju navesti definiciju bajke, prepoznaju razliku između bajke i basne, poznato im je da su basne kratke priče o životinjama, dok su bajke složenije. Znaju da se u bajci pominju stvarni i nestvarni likovi, da je mjesto i vrijeme odvijanja radnje u bajci često neodređeno. Pravilno su usvojili pojmove: *lik*, *tema*.

Još jedan od zadataka bio je da se utvrdi da li je način na koji učenici mlađih razreda usvajaju žanrovske karakteristike uz pomoć nastavnika, metodički korektan i adekvatan njihovom uzrastu. Rezultati istraživanja nijesu potvrdili hipotezu da je način na koji učitelji rade sa učenicima adekvatan njihovom uzrastu, što znači da se nekada dešava da učitelji pretjeraju u zahtjevima, te zahtijevaju od učenika mnogo više nego što su oni sposobni da pokažu.

Posljednji zadatak je bio da se utvrdi način na koji nastavnici organizuju usvajanje žanrovskih karakteristika bajke i basne koristeći metodu čitanja i rada na tekstu. Rezultati istraživanja nijesu potvrdili hipotezu, što znači da bi učitelji trebali da podstiču učenike da što više čitaju i usvajaju različite pojmove koji su bliski bajkama i basna, kako bi razvili jezičke i logičke sposobnosti. Rezultati pokazuju da čitalačka aktivnost učenika nije na zadovoljavajućem nivou. Zadatak učitelja je da aktiviraju učenike u nastavnom procesu prilikom usvajanja književnoteorijskih pojmova bajke i basne.

ZAKLJUČAK

Podučavati učenike da usvajaju književno teorijske pojmove bajke i basne, jedan je od zadataka nastavnika u školi. Predmet sprovedenog istraživanja je usvajanje žanrovskih karakteristika bajke i basne kao dva žanra u književnosti kod učenika petih razreda osnovnih škola. Cilj istraživanja je utvrditi koliko uspješno učenici vladaju osnovnim žanrovskim terminima koji se odnose na bajku i basnu u petom razredu osnovne škole.

Istraživanjem su testirane četiri pomoćne hipoteze, od kojih su dvije potvrđene, dvije opovrgnute. Rezultati našeg istraživanja su pokazali da su učenici usvojili pojmove koji se odnose na bajku i basnu. Analizirajući dobijene rezultate, možemo doći do zaključka da su pojmovi kao što su: *bajka i basna, tema, lik, vrijeme i mjesto dešavanja radnje u bajci, vrijeme i mjesto dešavanja radnje u basni, sposobnost razlikovanja pozitivnih i negativnih osobina likova u bajci i basni, počeci i završeci u ovim pričama, glavne poruke/pouke bajke i basne* učenicima jasne, te da su ih usvojili na zadovoljavajućem nivou. Peti razred je period kada učenici već dostižu formalno – logičko mišljenje, te je stoga baš ovaj uzrast izabran kao populacija u ovom istraživanju. Prema našem mišljenju, možemo biti zadovoljni rezultatima, ali svakako preporučujemo učiteljima da u radu sa učenicima, poboljšaju aktivnostikojima bi podsticali učenike da se uključuju u nastavi prilikom usvajanja književnoteorijskih pojmova bajke i basne. Svakako je bitno da učenici budu aktivni govornici, a ne pasivni slušaoci. Na osnovu svega navedenog, imamo dokaze kojima je moguće potvrditi glavnu hipotezu da su učenici petog razreda usvojili žanrovske karakteristike bajke i basne.

Mišljenja smo da su učitelji na pitanja koja su im postavljena u anketnom upitniku konstatovali da su učenici na zadovoljavajućem nivou usvojili pojmove i termine koji se tiču bajke i basne. Dobijeni rezultati bi trebali zainteresovati učitelje/ice razredne nastave i podsticati ih više da što kvalitetnije rade na usvajanju pojmova bajke i basne.

U cilju poboljšanja usvajanja žanrovskih karakteristika bajke i basne kod učenika, poželjno je da učiteljice:

- rade na podsticanju i ohrabrivanju učenika da usvajaju pojmove bajke i basne,
- da imaju uvid u uzrast učenike, te da ne pretjeruju u zahtjevima,
- da se trude da na vrijeme prepoznaju poteškoće prilikom usvajanja žanrovskih karakteristika bajke i basne i omoguće im adekvatan tretman,
- da provjeravaju predznanje učenika o bajkama i basnama,
- da učenike podstiču na pravilno pristupanje u usvajanju pojmova bajke i basne.

LITERATURA

1. Brlić-Mažuranić, I. (1993). *Basne i bajke*. Zagreb: Konzor.
2. Čajkanović, V. (2001). "Srpske narodne bajke". Beograd: Srpska književna zadruga. Fakultet Univerziteta u Kragujevcu.
3. Lagumdžija, N. (2000). *Basna u osnovnoškolskoj nastavi književnosti*. Zagreb: HENA COM.
4. Lekić Đ. (1993). *Metodika razredne nastave*. Beograd: Nova prosveta.
5. Marinković, S. (1995). *Metodika kreativne nastave srpskog jezika i književnosti*. Beograd: Kreativni centar.
6. Milatović, V. (1993). *Metodika nastave srpskog jezika u knjizi Đorđa Lekića, Metodika razredne nastave*. Beograd: Nova Prosveta.
7. Milinković, M. (2012). *Književnost za decu i mlade – poetika*. Užice: Učiteljski fakultet Univerziteta u Kragujevcu.
8. Ministarstvo prosvjete, (2017). *Predmetni program Crnogorski, srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost*. Podgorica: Zavod za školstvo.
9. Mišić, Milan, ur. (2005). *Enciklopedija Britanika*. A-B. Beograd: Narodna knjiga: Politika. str. 96.
10. Nikolić, M. (1992). *Metodika nastave srpskog jezika i književnosti*. Beograd: Zavod za udžbenike.
11. Petrović, A. (2019). "Moderne bajke i njihova umetnička vrijednost". Beograd: Filološki fakultet.
12. Petrović, M. (2018). *Razvoj i usvajanje pojmova u obrazovanju mladih učenika*. Pedagoška istraživanja, 15(2), 187-198.
13. Pintarić, A. (1999). *Bajke: pregled i interpretacije*. Osijek: Matica hrvatska.
14. Pintarić, A. (2008). *Umjetničke bajke, teorija, pregled i interpretacije*. Osijek: Filozofski fakultet Osijek
15. Prop, V. (1928). *Morfologija bajke*. Beograd.
16. Rosandić, D. (1976). *Narodna književnost u osnovnoj školi*. Zagreb: Školska knjiga.
17. Solar, M. (2006). *Rječnik književnoga nazivlja*. Zagreb: Tehnička knjiga.
18. Stakić, M. (2011). *Metodički pristup umetničkoj pripovesti u nastavi srpskog jezika i književnosti od I-IV razreda osnovne škole*, Univerzitet u Kragujevcu, Učiteljski fakultet u Užicu, (Doktorska disertacija).
19. Stojanović, B. (2009). *Savremeni pristup delima narodne književnosti u mlađim*

razredima osnovne škole. Vranje: Biblioteka Učiteljskog fakulteta.

20. Velički, V. (2013). *Pričanje priča – stvaranje priča*. Zagreb: ALFA d.d.

21. Vučković, D. (2022). *Proučavanje strukture bajke u nastavi primjenom Propove morfologije*. Nikšić: Filozofski fakultet u Nikšiću. (Online izdanje)

22. Vuković, N. (1996). *Uvod u književnost za djecu i omladinu*. Podgorica: Unireks.

PRILOZI

Instrumenti kojima smo provjerili usvojenost žanrovskih karakteristika bajke i basne u petom razredu osnovne škole.

Pitanja na koja su učenici odgovarali kako bismo provjerili usvojenost žanrovskih karakteristika bajke *Ružno pače*.

Zaokruži jedan tačan odgovor.

1. Bajke su priče:
 - a. U kojima se uvijek pojavljuju životinje.
 - b. O čudesnim događajima.
 - c. U kojima se prinčevi bore sa aždajama.
 - d. U kojima ima dosta opisa.
2. Tema ove bajke je:
 - a. Bezbrizna majka i njeni pačići.
 - b. Priča o patnjama mladog labuda koji se igrom slučaja izlegao u pačjem gnijezdu.
 - c. Sukob životinja.
 - d. Neposlušnost pačića.
3. Glavni lik u ovoj bajci je:
 - a. Ružno pače.
 - b. Mama Patka, labudovi.
 - c. Baka.
 - d. Mačka, pas.
4. Posljednje pače koje se izleglo je:
 - a. Malo.
 - b. Veliko, mlado, ružno.
 - c. Čupavo.
 - d. Žuto.
5. Osobine glavnog lika su:
 - a. Lijen.
 - b. Bezobrazan.
 - c. Hrabar.
 - d. Ohol.
6. Osobine sporednih likova:
 - a. Bezdušni.
 - b. Dobri.
 - c. Poslušni.
 - d. Plašljivi
7. Bajka je pisana u:
 - a. Stihu.
 - b. Prozi.

8. Završetak ove bajke je:
 - a. Odrastanje pačeta u prekrasnog labuda.
 - b. Usamljenost pačića.
 - c. Nesrećna majka Patka.
9. Mjesto dešavanja radnje:
 - a. U kolibi.
 - b. Na moru.
 - c. U dalekoj zemlji.
 - d. Kuća pored potoka.
10. Vrijeme dešavanja radnje:
 - a. Prije nekoliko godina.
 - b. Bio/bila jednom.
11. Konflikt u bajci:
 - a. Sukob pojedinca i sredine.
 - b. Nezainteresovanost majke Patke.
 - c. Prijateljstvo životinja.
 - d. Prihvatanje posljednjeg pačića.
12. Glavna poruka ove bajke:
 - a. Ne budi strpljiv.
 - b. Poštuj i prihvataj različitosti.
 - c. Spoljašnji izgled je nužnost za procjenjivanje osobe kao ličnosti.
 - d. Ne osjećaj empatiju.

Pitanja na koja su učenici odgovarali kako bismo provjerili usvojenost žanrovskih karakteristika *Bajke o ribaru i ribici*.

1. Bajke su priče:
 - a. Sa izmišljenim likovima
 - b. O biljkama
 - c. U kojima životinje oponašaju ljudske osobine
 - d. O istinitim događajima
2. Tema ove bajke je:
 - a. Sebičnost starca
 - b. Neposlušnost ribice
 - c. Starica i njene neskromne želje
 - d. Divne staričine želje
3. Stvarni likovi u ovoj bajci su:
 - a. Starica, starac (ribar)
 - b. Ribica
4. Osobine starca (ribara):
 - a. Neustrašiv
 - b. Pohlepan

- c. Zao
- d. Ponizan
- 5. Osobine starice:
 - a. Pohlepna
 - b. Dobra
 - c. Komunikativna
 - d. Snalažljiva
- 6. Osobine ribice:
 - a. Hrabra
 - b. Dobra
 - c. Komunikativna
 - d. Zla
- 7. Bajke je pisana u:
 - a. Stihu
 - b. Prozi
- 8. Završetak ova bajke je:
 - a. Starac i starica su nesrećni zato što su ostali bez svega što su imali
 - b. Starica je srećna zato što joj je ribica ispunila svaku želju
 - c. Starac i starica živjeli su srećno do kraja života
- 9. Mjesto dešavanje radnje:
 - a. U šumi
 - b. Na potoku
 - c. Na obali i moru
 - d. U kućici
- 10. Konflikt u bajci je:
 - a. Sukob dobra i zla, gdje dobro na kraju pobjeđuje
 - b. Pretjerivanje starice u neskromnim željama
 - c. Sukob ribice i starca (ribara)
 - d. Prijateljstvo ribice sa starcem i staricom
- 11. Glavna poruka ove bajke je:
 - a. Kazna za pohlepnu staricu je osuda časti i slijepa pohlepa za materijalnim bogatstvom
 - b. Čovjek treba da bude pohlepan i da misli samo na sebe
 - c. Bogatstvo je u materijalnim stvarima
 - d. Starac je srećan ponašanjem svoje žene

Pitanja na koja su učenici odgovarali kako bismo provjerili usvojenost žanrovskih karakteristika basne *Lav i miš*

1. Basne su priče:
 - a. O nestvarnim događajima
 - b. O životinjama
 - c. O princezama, prinčevima, vilama
 - d. U kojima ima dosta monologa i dijaloga
2. Tema ove basne je:
 - a. Hrabrost miša da pomogne lavu u nevolji
 - b. Lav je car životinja
 - c. Podmuklost lava
 - d. Podmuklost miša
3. Likovi u basni su:
 - a. Lav i miš
 - b. Zec i kornjača
 - c. Lisica i gavran
 - d. Cvrčak i mrav
4. Osobine lava:
 - a. Pohlepan
 - b. Druželjubiv
 - c. Samilostan
 - d. Zao
5. Osobine miša:
 - a. Saosjećajan
 - b. Zao
 - c. Pohlepan
 - d. Komunikativan
6. Basna je pisana u:
 - a. Stihu
 - b. Prozi
7. Završetak ove basne je:
 - a. Tužan
 - b. Srećan
8. Mjesto dešavanja radnje:
 - a. U kolibi
 - b. Na moru
 - c. U šumi
 - d. Neodređeno
9. Konflikt u basni je:
 - a. Sukob lava i miša
 - b. Bezosjećajnost lava
 - c. Sebičnost miša

d. Manjak saosjećajnosti

10. Glavna pouka ove basne je:

- a. Na mucu se poznaju junaci
- b. Slabiji mogu pomoći jakim
- c. Ne vjeruj onome ko te je prevario
- d. Tuđoj se nesreći raduj

ANKETNI UPITNIK ZA UČITELJE

Molim vas da odgovorite na pitanja u ovom upitniku shodno vlastitom iskustvu u nastavi. Ovo istraživanje realizujemo u cilju izrade master rada, pa će vaši odgovori biti upotrijebljeni isključivo u naučne svrhe. Anonimnost odgovora je zagarantovana.

Vaš pol?

- a. Muško
- b. Žensko

Godine staža u nastavi?

- a. manje od 3 godine
- b. 3 – 7 godina
- c. 7 – 10 godina
- d. 10 – 13 godina
- e. 13 – 16 godina
- f. 16 – 20 godina
- g. 20 – 25 godina
- h. 25 – 30 godina

1. Smatram da učenici prepoznaju da bajke imaju stereotipan početak i kraj, tipične nerealne književne likove i nerealne događaje i karakterističan ton pripovijedanja (nekada davno)

- a. Potpuno se slažem
- b. Slažem se
- c. Neodlučan/na sam
- d. Ne slažem se
- e. Uopšte se ne slažem

2. Smatram da učenici u bajci razlikuju likove koji su nosioci negativnih i pozitivnih osobina

- a. Potpuno se slažem
- b. Slažem se
- c. Neodlučan/na sam
- d. Ne slažem se
- e. Uopšte se ne slažem

3. Smatram da učenici prepoznaju da je bajka priča o čudesnim događajima i stvarnim i nestvarnim likovima

- a. Potpuno se slažem
- b. Slažem se

- c. Neodlučan/na sam
- d. Ne slažem se
- e. Uopšte se ne slažem

4. Da li učenici znaju nabrojati neke poznate bajke i glavne likove u njima?

- a. Da
- b. Ne

5. Učenicima je poznato kako se koristi simbolika brojeva u bajkama

- a. Potpuno se slažem
- b. Slažem se
- c. Neodlučan/na sam
- d. Ne slažem se
- e. Uopšte se ne slažem

6. Smatram da učenici koriste i razumiju pojmove kao što su: *književni lik*, *narodna ili umjetnička bajka*, prepoznaju razliku između bajke i realističke priče, u kojoj je književni svijet sličan svijetu u kojem živimo

- a. Potpuno se slažem
- b. Slažem se
- c. Neodlučan/na sam
- d. Ne slažem se
- e. Uopšte se ne slažem

7. Smatram da učenici prepoznaju granicu između realnog svijeta, opisanog u priči, i nerealnog svijeta, opisanog u bajci

- a. Potpuno se slažem
- b. Slažem se
- c. Neodlučan/na sam
- d. Ne slažem se
- e. Uopšte se ne slažem

8. Učenici znaju da su mjesto i vrijeme u bajci često neodređeni

- a. Potpuno se slažem
- b. Slažem se
- c. Neodlučan/na sam
- d. Ne slažem se
- e. Uopšte se ne slažem

9. Smatram da učenici prepoznaju da je tema u bajci sukob dobra i zla, gdje najčešće dobro pobjeđuje zlo

- a. Potpuno se slažem
- b. Slažem se
- c. Neodlučan/na sam
- d. Ne slažem se
- e. Uopšte se ne slažem

10. U kojoj mjeri bajke utiču na dječiju maštu?

- a. U velikoj mjeri
- b. Malo
- c. Veoma malo

11. Šta mislite, u kom uzrastu učenici najbolje razumiju bajku?

- a. Uzrast od 7 – 8 godina
- b. Uzrast od 8 – 9 godina
- c. Uzrast od 9 – 10 godina
- d. Uzrast od 10 – 11 godina

12. U kojoj mjeri poruka bajke utiče na formiranje dječijeg logičkog mišljenja?

- a. U velikoj mjeri
- b. Malo
- c. Veoma malo

13. Da li roditelji dovoljno podstiču učenike da čitaju bajke?

- a. Da
- b. Ne
- c.

14. Smatram da učenici prepoznaju da je basna kratka priča u kojoj životinje oponašaju ljudske osobine

- a. Potpuno se slažem
- b. Slažem se
- c. Neodlučan/na sam
- d. Ne slažem se
- e. Uopšte se ne slažem

15. Smatram da učenici prepoznaju da basna ima dramskih elemenata

- a. Potpuno se slažem
- b. Slažem se
- c. Neodlučan/na sam
- d. Ne slažem se
- e. Uopšte se ne slažem

16. Da li učenici znaju nabrojati neke poznate basne i glavne likove u njima?

- a. Da
- b. Ne

17. Smatram da učenici prepoznaju da su obilježja basne: alegorija (preko životinja se prikazuju ljudski karakteri) i poučan završetak

- a. Potpuno se slažem
- b. Slažem se
- c. Neodlučan/na sam
- d. Ne slažem se
- e. Uopšte se ne slažem

18. Učenici prepoznaju da se struktura basne sastoji iz dva dijela: prvi dio čini osnovna fabula, a drugi dio pouka koja se upućuje čitaocu

- a. Potpuno se slažem
- b. Slažem se
- c. Neodlučan/na sam
- d. Ne slažem se
- e. Uopšte se ne slažem

19. U kojoj mjeri basne utiču na dječiju maštu?

- a. U velikoj mjeri
- b. Malo
- c. Veoma malo

20. Šta mislite, u kom uzrastu učenici najbolje razumiju basnu?

- a. Uzrast od 7 – 8 godina
- b. Uzrast od 8 – 9 godina
- c. Uzrast od 9 – 10 godina
- d. Uzrast od 10 – 11 godina

21. U kojoj mjeri pouka basne utiče na formiranje dječijeg logičkog mišljenja?

- a. U velikoj mjeri
- b. Malo
- c. Veoma malo

22. Da li roditelji dovoljno podstiču učenike da čitaju basne?

- a. Da
- b. Ne

23. Koje su najčešće poteškoće koje se javljaju prilikom usvajanja žanrovskih karakteristika bajke i basne kod učenika mlađih razreda?

- a. Učenicima nijesu zanimljive bajke i basne
- b. Obrada fabule koja je svedena na prepričavanje
- c. Učenici su pasivni slušaoci, a učitelj aktivan govornik
- d. Učenici nijesu dovoljno razvili sposobnosti stvaralačkog dijaloga sa takvim tekstovima
- e. Pripovijedanje učitelja nije zanimljivo

IZJAVA O POTVRĐIVANJU ORIGINALNOSTI MASTER RADA

(u skladu sa čl. 22 Zakona o akademskom integritetu)

Potpisani/a: Nermija Hasović
(ime i prezime)

Broj indeksa: 773/18

IZJAVLJUJEM

Pod krivičnom i materijalnom odgovornošću da je master rad pod nazivom
„Usvajanje žanrovskih karakteristika bajke i basne u mlađim razredima osnovne škole“
moje originalno djelo.

Svojeručni potpis

U Nikšiću 22. 11. 2023
